

ISTOK

Strategija delovanja

za srpsku zajednicu
u istočkoj opštini

2010 - 2012

Strategija delovanja

za srpsku zajednicu u isto koj opštini

2009-2011

Objavljeno od:
NVO "Syri i Vizionit"
Qendra Zejtare 64/B
30000 Pejë, Kosovë

Strategija je izrađena od NVO-a "Syri i Vizionit" Pe

Mišljenja izražena u ovom dokumentu predstavljaju
Gledišta autora a ne obavezno i stavove
"Syri i Vizionit, The Olof Palme Center i Opštine Pe .

Objavljivanje ovog dokumenta je omogućio The Olof Palme Center

Zahvalnosti

Autori ove strategije, nelvadina organizacija "Syri i Vizionit", zahvaljuju se svim saradnicima, organizacijama kao i pojedincima koji su pomogli proces izrade ovog dokumenta.

Prvo zahvalnost upu ujemmo The Olof Palme International Center-u za dobru saradnju i finansijsku podršku koju su dali ovom procesu.

Posebna zahvalnost ide opštini Istok, gradonačelniku Fadil Faratiju, podpredsednik Haki Rugova, direktoru administracije Agim Ademaj, kao i šefu kancelarije za zajednice Rasimu Mahmutoviću, zvaničnicima ove kancelarije Džaferu Bljakaj i Muhamedu Malješaj koji su od samog početka podržavali tok realizacije ovog projekta.

Takođe se zahvaljujemo službenicima podkancelarije za zajednice Vesni Maliković i Obradu Tijaniću, koji su pratili proces izrade ove strategije i učestvovali kao opštinski službenici a i kao predstavnici zajednice, kao i Skenderu Avduljiju iz Direktorijata za javne usluge pri Skupštini Opštine Peć, koji nam je pomogao u procenjivanju same vrednosti projekata.

Još jedna velika zahvalnost ide za predstavnike srpske zajednice u Istoku, čelnike ovih sela i naselja, predstavnike organizacija ove zajednice kao i za sve one koji su uzeli učešće na održanim sastancima po selima i naseljima Istočke opštine i koji su svojim predlozima i sugestijama pomogli da ovaj dokument bude što sadržajniji idejama i predlozima.

Zahvaljujemo se i predstavnicima ovih sela koji su uzeli učešće na zajedničkim sastancima predstavnika zajednice Tomislav Simonović, Obrad Tijanić, Dobrivoje Radovanović, Mihajlo Dubić, Mališa –urić, Radovan Džolić, Žarko –urić dhe Dejan Bogićević.

Zahvaljujemo se članovima fokus grupa po selima koji su uzeli učešće na sastancima kao i seminarima: Ivko Mišić, Radomir Perović, Milorad Dubić, Savo Dubić, Zvezdan Arsić, Mihajlo Dubić, Mihajlo Arsić, Milisav Deverđić, Igor Dubić, Snežana Dubić, Dragoslav Dubić, Stanija Dubić, Sretko Dubić, »edomir Perović (Suvi Lukavac); Miloje Perović, Dejan Bogićević, Aleskandar Jolić, Stamenka Janković, Miloica Perović, Dušan Janković, Dragiša Perović, Vojo Janković, Dragan Perović, Rada Pejčinović, Stanka Janković, Caro Perović, (Blagača); Milorad Obradović, Cvetko Mladenović, Marko Tošić, Dobrivoje Radovanović, Golub Radovanović, Ljubica Radovanović, Goran Andrić, Ružica Lazić, Stamenka Tošić, Stanica Popović, Spasenija Andrić, Vuksana Savić, Stojana Tošić, Cvetko Lakmanović (Koš); Vukomir –urić, Vukadin Repanović, Dragan Repanović, Ranko Vuletić, Predrag Popović, Vojislav Popović, Vukašin Pavlović, Radenko Belošević, Slađana Dubić, Svetozar Repanović, Stanoje Ostojić, Borivoje Vuletić, Nataša Popović, Rumica –urić, Srđan Radević, i dr. (Osojane); Srđan Tijanić, Miladin Tijanić, Miloje Belošević, Dragomir Belošević, Mališa Tijanić, Radoš Belošević, Kosta Belošević, Goran Tijanić, Jorgovan Belošević, Stanoje Savić, Vidoje Tijanić (Crkolez); Ranko Ljušić, –orđije Cerović, Rada Ljušić, Radosav Deletić, Rada Perović, Ljubomir Bojić, Mihailo Bojić (Istočki Ljug); Slaviša Maliković, Tomislav Simonović, Svetomir Vukić, Zoran Simonović, Stanica Vuković, Slobodanka Simonović, Dragiša Vuković, Marko Veljović (Srbobran); Velimir Vuković, Radovan Džolić, Miodrag Golać, Stana Memarović, –uro Vuković, Milan Džolić, Danilo Vuković, Živan Memarović, Radmila Memarović, Miomir Golać, Milan Memarović (Tušep).

Zahvalnost ide i omladinskom centru u Osojane gde su održavani sastanci predstavnika sela na zajedničkom savetu za zajednicu.

Autori ovog dokumenta se izvinjavaju ukoliko u tekstu strategije nije obuhvaćen nečiji rad ili sama aktivnost nekog od onih koji su aktivno radili na ovom dokumentu, jer je to nenamerno učinjeno. Takođe, izvinjavamo se svima onima koji misle da nisu dovoljno obuhvaćeni njihovi zahtevi kao i sugestije njihove zajednice.

Skra enice:

AER	- Evropska Agencija za Rekonstrukciju
DRC	- Danish Refugees Council (Danski savet za izbeglice)
IOM	- International Orgazation for Migration
KEK	- Kosovska Elektro Korporacija
KFOR	- Kosovo Force
KPA	- KosovSka Imovinska Agencija
MPDL	- Spanish NGO Movement for Peace
NVO	- Nevladina organizacija
OSCE	- Organization for security and cooperation in Evrope
PTK	- Posta i Telekom Kosova
RTK	- Radio Televizija Kosova
SiV	- Syri i Vizionit
KUD	- Kulturno UmetniĖko Društvo
THW	- Teshnisches Hilfswerk
TMK	- Trupat Mbrojtĕse tĕ Kosovĕs (Kosovski zaštiti korpus)
UNDP	- United Nations Development Programme
UNHCR	- United Nations High Commissioner for Refugees
UNMIK	- United Nations Mission in Kosovo

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republic of Kosovo

Komuna e Istogut
Opština Istok
Istog Municipality

Kryetari/Predsednik/ Mayor

DATE/A:	23. dhjetor 2009
REFERENCE:	
PËR/ZA/TO:	OJQ "Syri i Vizionit", Pejë
CC:	
PËRMES/PREKO/THROUGH:	
NGA/OD/FROM:	Z. Fadil Ferati, Kryetar
TEMA/SUBJEKTA/SUBJECT:	Letër mbështetëse për hartimin e Strategjisë së veprimit për komunitetin serb në Komunën e Istogut 2010-2012

Poštovani predstavnici NVO-a "Syri i Vizionit"

Opština Istok obuhvativši i sve svoje upravljajke strukture je snažno angazovana na ostvarenju jednog multietničkog društva, gde bi se svi njeni građani ose ali jednakima bez razlike na etničku, versku, polnu, rasnu, porekla ili neku drugu pripadnost. U tom smislu naš angažman na poboljšanje životnih uslova i stvaranju uslova za neki bolji život za sve zajednice naše opštine, je bio i jeste nas stalni angažman i to u svim opštinskim strukturama.

Srpska zajednica je jedna veoma bitna zajednica za Opštinu Istok i mi kao opština smo posvetili posebno zalaganje na nenoj integraciji u svim životnim i društvenim sferama a i u donošenju odluka u Opštini gde ova zajednica igra veoma važnu ulogu a njena integrisanost je naša stalna preokupacija.

Opština Istok je podržala rad NVO-a "Syri i Vizionit" koja je odradila jedan veoma velik i značajan posao na izradi Strategije delovanja za srpsku zajednicu u Opštini Istok. Mi ovo veoma cenimo i smatramo jednim veoma velikim doprinosom u pravcu zajedničkog angažmana na integrisanju srpske zajednice u društveni život i ovu novostvorenu realnost na Kosovu.

Opština Istok je saradivala na izradi ove strategije sa NVO-om "Syri i Vizionit" tokom 2009 godine i mi kao Opština smo spremni angažovati se sa svim našim kapacitetima i mogućnostima u pravcu implementacije ove strategije.

SADRŽAJ

5	Zahvalnosti
6	Skraćenice
7	Predgovor
9	Realizatori
10	I. Izrada strategije
11	Šta je ova strategija
11	Osnova izrade strategije
11	Put koji je sledjen za izradu strategije
12	Učesnici u procesu izrade nacrtu strategije
12	Uključenost zajednice u izradi nacrtu strategije
13	Uključenost opštine prilikom izrade nacrtu strategije
13	Trenutno stanje
13	Prostiranje srpske zajednice u Pečkoj opštini
13	Stanje u kom živi srpska zajednica
14	Istraživanje obavljeno od strane "Syri i Vizionit" o stanju ove zajednice u istočnoj opštini
14	Stanje porodica
15	Stanje stambenih objekata
15	Pristup javnim službama
16	Pristup
17	Sprovođenje strategije
17	Poteškoće u realizovanju ove strategije
18	II. Inicijative i preporuke
19	Uvod
20	Kućna i imovinska pitanja, neformalna naselja
21	Edukacija i omladina
22	Zapošljavanje i privredni razvoj
24	Zdravstvo i socijalna pitanja
24	Sigurnost, prava manjina i njihovo predstavljanje
26	Kultura, mediji i informisanje
27	Prava žena
28	III. Intervencija u zajednici
29	Uvod
30	Projekti za selo BlagaĀa
32	Projekti za selo Crkolez
34	Projekti za selo Koš
37	Projekti za selo Suvi Lukavac
39	Projekti za naselje IstoĀki Ljug
41	Projekti za selo Osojane
44	Projekti za selo Srbobran
46	Projekti za selo TuĀep
50	IV. Budžet
51	Budžetska tabela
52	V. Foto
53	Fotografije sa sastanaka sa zajednicom

Olof Palme Center

Olof Palme International Center radi na meunarodnoj saradnji za razvoj i stvaranje javnog mnjenja a koji se tiče pitanja meunarodne politike kao i sigurnosti.

Palme Centre je utemeljen 1992 godine od švedske demokratske Partije, Konfederacije Sindikata za Trgovinu i zadružnih Sindikata. Danas Palme Center ima 8 organizacija članica unutar pokreta rada.

Centar radi po gledištima pokojnog premijera Švedske, Olof Palme, koja se reflektuju u famoznom citatu: "Politika želi nešto. Socijal Demokratske politike žele promene".

Uverenje Olof Palmea da se zajednička sigurnost stvara saradnjom i solidarnošću u posredstvom granica, opisuje aktivnosti ovog Centra.

Pridobijanje ovih organizacija članica je i osnova aktivnosti Centra. Izuzev osnovnih organizacija oni obuhvataju i Edukativno Udruženje Radnika, pokret stanovništva i individualne sindikate. Kao popularne pokrete i volonterske organizacije oni se predstavljaju svim opštinama u Švedskoj kao i na mnogim radnim mestima. Jedan pojedinac nemože biti član Palme Center, ali organizacije članice zajedno imaju preko million članova.

Meunarodna saradnja za razvoj je usredsređena na šest regione: Balkan, Istočna Evropa i Rusija, Latinska Amerika, Srednji Istok, Jugoistočna Azija i Južna Afrika.

Palme Center i njene organizacije članice su obuhvatile približno 450 meunarodnih razvojnih projekata tokom jedne godine. Oni se protežu od građanske edukacije i organizacione strukture pa do projekata o ljudskim pravima i pomirenju.

Centar ima jedan ugovorni okvir sa agencijom Swedish International Development Co-operation Agency (SIDA), a koja finansira projekte za meunarodni razvoj organizacija članica. Većina projekata se sprovodi neposredno od strane organizacija članica koje zajedno sa svojim lokalnim partnerima na terenu su odgovorne za planiranje, iniciranje kao i procenjivanje projekata. Ovo pomaže da se stvore veoma snažne lokalne veze. Centar sprovodi relativno malo projekata meunarodnog razvoja u sebi, isključujućih i one sa Balkana.

Centar takođe administrira fond International Solidarity Fund (I-Fund) koji je radni pokret za meunarodnu solidarnost i razvojnu saradnju. Sva nagomilana sredstva iz I-Fund ekskluzivno se upotrebljavaju za podržavanje rada na razvoju sindikata i politika.

Centar je smešten sa centralom u Stokholmu.

NVO "Syri i Vizionit"

Organizacija "Syri i Vizionit" je zvanično registrovana kao lokalna NVO u Septembru mesecu 2001 godine, i ako je počela funkcionisati ranije i to od 1999 kao Organizacija Bazirana na Zajednici (CBO) u opštini Peć, radi na koordiniranju i objavljivanju revije za mlade na Kosovu a uz finansijsku pomoć od USAID-a. Od samog početka NVO "Syri i Vizionit" je postigla profesionalnost u implementiranju projekata jednog šireg spektra različitih projekata. Dokazujući sebe kao pravog aktera civilnog društva na Kosovu.

Tokom poslednjih godina NVO "Syri i Vizionit" je razvila mnoštvo partnerstava sa širim spektrom lokalnih i meunarodnih organizacija, opština kao i drugih faktora širok Kosova i Balkana kao: USAID, IREX, DRC, CARE International, OSCE, the Olof Palme, Swiss Labour Assistance i dr.

Cilj i vrednosti:

NVO "Syri i Vizionit" uglavnom ima za cilj promovisanje lokalne demokratije i učestvovanje građana na Kosovu a posebno u regionu Peć. U stalnim nastojanjima da implementira demokratsku praksu NVO "Syri i Vizionit" posebnu ulogu daje značajju promovisanja dobrom upravljanju, odgovornosti, transparentnosti, učestvovanju u raznim sferama civilnog društva.

U praksi, kakav god bilo projekat da je implementiran od strane NVO-a "Syri i Vizionit" zahteva održavaju u vezu između opštinskih zvaničnika i samih aktera civilnog društva na individualnom ili institucionalnom nivou.

Programski objektivi:

Od samog početka NVO "Syri i Vizionit" je artikulisala svoj rad oko specifičnih objektiva kao:

- Razvoj pripreme i dostavljanja informacija verodostojnih i proverenih kod građana,
- Promovisanje javne svesti vezano za hitne socijalne probleme kod širih masa a posredstvom delovanja koja podižu nivo svesti;
- Opremanje građana sa dovoljno zastupanja/zaštite kao i sposobnosti za lobiranje te ekipnog rada i umrežavanja i to na način da se praktikuju njihova elementarna prava kako bi mogli biti izazov vladinim institucijama.

Od 2003, organizacija je jedan od službenih partnera Web Portala One World za Jugoistočnu Evropu.

A od 2004, NVO "Syri i Vizionit" je postala aktivni član Programa Kosovske Inicijative (KIP).

Organizacija učestvuje na aktivan način i u drugim inicijativama umrežavanja na osnovi projekata kao što je mreža Pro Peace Platform koja je na Kosovu lansirana u početku lokalnih organizacija u 2005 godini, Koaliciji za »ist Parlament, Koaliciji "Demokratija na Delu", Mreža za Sigurnost, kao i Koalicija za Saradnju između Civilnog Društva

I. Izrada strategije

1.2 Osnova izrade strategije

Strategija delovanja za srpsku zajednicu je u skladu sa zvaničnim opštinskim dokumentima, opštinskim strategijama za povratak i reintegraciju, a i sa posvećenošću u Skupštine Opštine Istoka za delovanje po pitanju srpske zajednice.

Strategija je u skladu sa orijentacijom kosovskog društva i institucija za izgradnju jednog podjednakog društva, kako bi se podržao proces povratka i reintegracije. Dokumentat je takođe u skladu sa ostalim međunarodnim dokumentima za tretiranje manjina i za afirmativniji pristup prema ovoj zajednici.

Pošto je ova strategija izrađena u saradnji između opštine, srpske zajednice i ostalih bitnih učesnika u ovom procesu, ovaj dokumentat će biti na usluzi opštini kako bi ga koristila po svojoj potrebi ili ga pretvorila u neki radni dokumentat koji će joj služiti za neki predstojeći period, ili da ga jednostavno predstavljaju donatorima koji budu zainteresovani da pomognu ovoj zajednici.

1.3 Put koji je sleden za izradu strategije

Strategija je izrađena posle sedmomesecnog rada NVO-a "Syri i Vizionit" zajedno sa srpskom zajednicom, predstavnicima naseljenih mesta sa ovom zajednicom, aktivistima i zajednici NVO sektora u istočkoj opštini.

Najpre je "Syri i Vizionit" posetila zajednicu na svim lokalitetima gde ona živi i prikupljeni su podaci o životu i stanju ove zajednice, da bi se imao jedan bolji pregled realnog stanja. U nedostatku prethodnih istraživanja, u prvoj fazi je napravljeno istraživanje kako bi se videlo najpre stanje u ciframa kao i konkretne činjenice. Istraživanje je obavljeno u glavnim lokacijama gde žive pripadnici srpske zajednice, i ono je fokusirano na ključne tačke da bi se videlo pravo stanje porodica i kuća iz redova ove zajednice.

Posle toga u svim većim sredinama opštine Istok su formirane fokus grupe sa pripadnicima zajednice kao i formirana je jedna struktura ljudi na terenu sa kojima je "Syri i Vizionit" radila i kontaktirala tokom četavog vremena izrade projekta. Fokus grupe su u početku stvorene u Osojane, Tušepu, Košu, Crkolezu, Suvom Lukavcu, Srbobranu kao i u naselju Istočki Ljug.

1.1 Šta je ova strategija

Strategija delovanja za srpsku zajednicu u istočkoj opštini je dokumentat koji teži da predstavi celokupnu problematiku srpske zajednice u istočkoj opštini. Ona sadrži potrebe i zahteve ove zajednice u sredinama gde živi na čitavoj teritoriji ove opštine, obuhvatajući i tako njihove životne probleme, zahteve zajednice i samih zona u kojima žive, i postavlja dalju orijentaciju rada ove zajednice za predstojeće tri godine.

Jedan ovakav dokumentat je veoma dobra osnova za opštinu, potencijalne donatore i samu zajednicu u budućnosti. U ovom dokumentu su predstavljene sve problematike, podeljene po raznim sektorima, pružena su moguća rešenja i napravljen je jedan približni proračun koštanja akcije delovanja po tim pitanjima u ovoj zajednici. Na taj način strategija sačinjava jedan akcioni plan konkretnih aktivnosti, prožet potrebama opštine i same zajednice.

Strategiju je izradila NVO "Syri i Vizionit" iz Peći u saradnji sa zajednicom, predstavnicima lokacija; sela i naselja, kao i opštinom i opštinskim zvaničnicima za zajednice. Projekat je finansiran od strane The Olof Palme Center-a.

Projekat je jedan pilot-projekat koji teži da mobilizuje i osposobi srpsku zajednicu pomažući im tako u boljem zastupanju/zalaganju da bi bili učesnici u pozitivnoj izmeni njihovih života kao i po pitanju samoodlučivanja. Projektima koje predviđa ova strategija zamišljena je promena uslova života srpske zajednice, koja je u poslednjih deset godina u pojedinim lokalitetima živela neobuhvaćena političkim i društvenim razvojem istočke opštine kao i bez dovoljno komuniciranja sa većinskom albanskom zajednicom.

Sa ovim fokus grupama su održani sastanci u svakom selu i naselju, gde se diskutovalo o temama sedam odre enih problematika. Bilo je sedam sektora o kojima se i diskutovalo i samim time se iznalazila mogu a rešenja za: Imovinska i stambena pitanja, neformalna naselja; Edukacija i omladina; Zapošljavanje i privredni razvoj; Zdravstvo i socijalna pitanja; Anti-diskriminacija, sigurnost, manjinska prava i predstavljanje; Kultura, mediji i informisanje; Ženska prava.

Sastanci su održavani u svakoj sredini gde žive pripadnici ove zajednice, u svakom naselju i selu. Na ovim sastancima su uzeti prvi njihovi zahtevi, koji sačinjavaju prvu osnovu za izradu akcionog plana. Održavano je na desetine grupnih sastanaka, individualnih kao i u manjim grupama sa predstavnicima ove zajednice.

Da bi se što bolje osposobili članovi zajednice da na najbolji način umeju izneti svoje zahteve, kao i koristiti predvi ene puteve predstavljanja i dalje zastupanje/zalaganje, za predstavnike zajednice tri puta su održani treninzi iz različitih oblasti od strane stručnjaka i to; za Advokaciju (zastupanje/zalaganje) i lobiranje, za Izradu nacrtu strategije, kao i za izradu projekt predloga.

Na prvom treningu tokom meseca Juna 2009 godine oni su osposobljavani da identifikuju probleme u zajednici gde žive i da izna u odgovaraju e načine advokacije do realizacije njihovih projekata. Na drugom treningu održanom tako e u Junu mesecu iste godine predstavnici srpske zajednice su osposobljavani za izradu projekat- predloga. Tre i trening je bio za izradu nacrtu strategije a održan je u narednom tj Julu mesecu sa ovim predstavnicima zajednice i uz to dogovoreno je da oni sami sačine dokumente koji e biti deo te strategije.

Posle ovoga su održani zajednički sastanci sa predstavnicima grupa sela Osojane, Tušep, Koš, Crkolez, Suvi Lukavac, BlagaĀa, Srbobran kao i iz IstoĀkog Ljuga, takozvani sastanci "zajedniĀkog saveta zajednice" sa kojima je pažljivo ra en deo po deo ove strategije. Na ovim sastancima uzeli su uĀeš a i opštinski predstavnici opštinskih Podkancelarija za Zajednice, koje se nalaze u selima Osojane i Crkolez.

Strategija u završnoj formi je zasnovana na svom prikupljenom materijalu sa održanih sastanaka sa zajednicom, kao i svih uzetih u obzir zahteva koje je iznela svaka od ovih lokacija ponaosob. Nacrt strategije je koncipirala NVO "Syri i Vizionit", ali pre nego se predala na štampanje ona je data na uvid i za diskusiju predstavnicima zajednice iz svakog lokaliteta ove opštine.

1.4 UĀesnici u procesu izrade nacrtu strategije

Projekat za nacrt strategije delovanja u srpskoj zajednici je predvo en od strane NVO-a "Syri i Vizionit" iz Pe i. Ovaj projekat je finansiran od The Olof Palme Center. Strategija u ovakvom obliku je plod zajedniĀkog rada tokom godine izme u NVO-a "Syri i Vizionit" i ostalih uĀesnika; zajednice, organizacija zajednice i istoĀke opštine. Zajednica je bila ukljuĀena na aktivan i kreativan naĀin tokom Āitavog vremena razrade projekta. Svaki lokalitet je imao svoju fokus grupu, uglavnom grupe od 7-10 osoba koje su na nekim održanim sastancima dale svoje sugestije kao i ideje. Da bi bili aktivniji u uĀeš u predstavnici svakog od ovih lokaliteta su poha ali odre ene treninge za nacrt projekata kao i za advokaciju (zastupanje/zalaganje). Sakupljene sugestije od predstavnika zajednice su obuhva ene u nacrtu strategije, koje su u takvoj formi ponovo analizirane i dopunjavane sa sugestijama i predlozima zajednice. IstoĀka opština je Āitavo ovo vreme bila deo ovog posla, pošto su oni uzeli uĀeš a u Āitavom ovom procesu, poĀevši od prve inofrmacije koja je uzeta od opštine, pa preko sastanaka na terenu, treninga, pa sve do pisanja završne forme dokumenta.

1.4.1 UkljuĀenost zajednice u izradi nacrtu strategije

Zajednica je bila ukljuĀena na kreativan i aktivan naĀin tokom Āitavog vremena projekta na nekoliko načina:

- Zajednica je direktno ukljuĀena na izradi nacrtu strategije tokom održanih sastanaka po lokalitetima. U svakom lokalitetu na koji je prisustvovao odre eni broj stanovnika je održano nekoliko sastanaka.

- Predstavnici zajednice su uzeli uĀeš e i na takozvanim sastancima "zajedniĀkog saveta zajednice" koji su održani u Osojane gde se podrobnije govorilo o problematikama po odre enim sektorima.

- Tokom izrade nacrtu strategije sastajali su se predstavnici zajednice okupljeni u fokus grupe sela, nevladine organizacije i druge grupacije koje predstavljaju zajednicu.

1.4.2 Uključenost opštine prilikom izrade nacрта strategije

Od samog početka sprovođenja projekta postojali su kontakti sa opštinom. Predsednik opštine na prva dva sastanka je informisan o predviđenom procesu izrade strategije i on se zauzeo da se odredi određena lica za saradnju i dalju pomoć tokom celog procesa. Posle toga saradnja je uglavnom išla preko opštinske Kancelarije za Zajednice, kao i preko podkancelarija za zajednice u Osojane i Crkolezu. Ova saradnja je mnogo značila za NVO "Syri i vizionit" dobijaju i tako na znanju a i iskustvu kroz dosadašnji rad opštine koji je do sada imala sa ovom zajednicom.

Sem što je pomogla u svojoj savetodavnoj ulozi, opština je bila sudionik u većini aktivnosti koje su se realizovale tokom procesa sprovedbe projekta, zatim i na sastancima "zajedničkog saveta zajednice" a i u pregledanju završnog nacрта ovog dokumenta.

Strategija u formi nacрта pre štampanja je predata opštini, podpredsedniku opštine, kancelariji za zajednice i podkancelarijama u Osojane i Crkolezu, da bi dali svoja mišljenja ili da bi dopunili i dodali još nešto u završnoj formi.

1.5 Trenutno stanje

1.5.1 Prostiranje srpske zajednice u istočkoj opštini

Srpska zajednica pre rata je živela, moglo bi se reći, u svakom delu grada i u skoro svim selima. U nekoliko okolnih sela istočke opštine ova zajednica je čak sačinjavala većinsko stanovništvo, kao što je recimo slučaj sa sledećim selima i naseljima; Osojane, Suvi Lukavac, Koš, Tušep, Opraške, Istočki Ljug i td, dok u ostalim selima živeli su u mešovitim zajednicama kao što je slučaj u selima Crkolez, Blagača, Srbobran i mnogim drugim mestima. Iako je jedan veoma veliki broj pripadnika ove zajednice živeli u gradu, oni i danas poseduju poljoprivredna dobra sa najvišim kvalitetom u selima ili na periferiji grada Istoka, i ova zajednica je poznata kao vredna i radina, a posebno što se tiče poljoprivrede i stočarstva.

Tokom poslednjeg rata na Kosovu sem meštana sela Crkolez svi ostali su se povukli sa Kosova raselivši se po Srbiji ili Crnoj Gori,

ili su bili raseljeni na severnom delu Kosova. Povratak je inače bio organizovan početkom 2001 godine i to uglavnom počevši u mestima gde je ova zajednica sačinjavala većinu stanovništva kao što je to bilo recimo u Osojane, Koš, Opraške, i dr. gde je sigurnost za njih bila na veoma visokom nivou. Od tada pa do današnjeg dana radi se na intenzifikaciji spontanog povratka a gde je već došlo do povratka i u naselju Ljug koje je deo samog grada Istoka, kao i po raznim drugim okolnim selima, naseljima i td.

Do sada je izgrađeno preko 300 kuća a po svim selima istočke opštine. No, jedan već deo ovih novosagrađenih kuća ostaje neuselejen.

Dok do sada na Kosovu nema zvaničnih brojki popisanog stanovništva, momentalno se raspolaže sa nekoliko različitih i neistovetnih procena. Ovoga momenta za upoređivanje i postavljene potrebe samog stanja su upotrebljavane približne brojke pozajmljene od istočke opštine kao i podaci iz statistike kojima raspolaže UNHCR, a naravno raspolažemo i sa brojkama koje je na samom terenu tokom ovog rada na terenu dobila organizacija "Syri i vizionit".

1.5.2 Stanje u kom živi srpska zajednica

Ova zajednica živi po raznim lokacijama grada, u jednom urbanom delu grada a tako i u onim ruralnim zonama. Politička zbivanja su učinila da oni izgube predratna radna mesta koja su imali u administraciji, policiji i sudstvu, dok privatizacija fabrika je ostavila radnike bez mogućnosti povratka na njihova radna mesta. Sada dobar deo njih je nezaposlen i primaju uglavnom socijalna davanja ili ona penzijska primanja. U poslednje vreme se primećuju razne inicijative za obradu plodnih površina koje poseduju prilagođavajući se tako postojećem stanju ogromne opšte nezaposlenosti u opštini. U poljoprivrednom sektoru oni su od strane raznih domaćih i inostranih donatora pomognuti sa poljoprivrednom mehanizacijom kao i sa osnovnim zadovoljavajućim stočnim fondom. Sto se pak tiče infrastrukture ova zajednica je pre rata bila favorizovana državnim ulaganjima, tako da uglavnom imaju asfaltirane puteve, školske objekte, ambulante, domove kulture i dr.

Sem sela Tušep i Crkolez koji imaju veliki broj i starijih kuća, u ostalim mestima gde su se vratili, oni uglavnom imaju nove kuće, u kojima žive porodice sa veoma malim brojem

Ālanova. U ostalim selima van TuĀepa i Crkoleza uglavnom ųive starešine porodica, stariji Ālanovi familije koji rade na odrųavanju svojih kuća i zemlje, dok oni mlađi i sve teųe prihvataju da se vrate zbog nedostatka perspektive kao i siromaštva koje vlada na Kosovu, a i zbog toga što ne mogu na i nikakvu ųivotnu perspektivu na selu.

Što se pak tiĀe organizovanja ųivota zajednice ovde postoje dve strukture vlasti, i to ova kosovska i ona iz Srbije. Tako da postoji kosovska administracija a i ona iz Srbije, isto to je sluĀaj i u strukturama zdravstva, obrazovanja, javne higijene i td. Mnogo puta je ista struktura ljudi bila deo oba sistema finansiranja kao i raspodele odgovornosti. Tokom poslednjih godina ove strukture su ponekad jaĀale, a ponekada slabile, ali su uvek bile prisutne. Ovo je posebno uoĀljivo u selu Osojane i Crkolez.

Zajednica je profitirala od obe vlastodavne strukture u liĀnim dohocima, projektima i drugom, iako nisu izvršavali svoje obaveze ni prema jednim a ni prema drugima. Zajednica već 10 godina ne plaća porez na imovinu, ne plaća struju, vodu, kao ni ostale dadųbine. Samo tokom jeseni 2009 godin, pripadnici ove zajednice su poĀeli potpisivati ugovore sa Kosovskom Elektro-Korporacijom kojima se obavezuju da u daljem periodu plaćaju potrošenu elektriĀnu energiju.

Društveno organizovanje zajednice je na niskom nivou. Jedan dobar deo zajednice zbog nepostojanja iskustva, a i zbog nepoznavanja okolnosti i promena koje su se izdešavale poslednjih godina na Kosovu, su ostali van ukljuĀivanja u bilo kakve društvene tokove opštine. PolitiĀki razlozi su uvek imali uticaja na ukljuĀivanje ove zajednice u društveni ųivot i nastavljaju i dalje da imaju svoj uticaj. Od strane opštinskih struktura a i iz centralnih vlasti je bilo uvek poziva zajednici da se ukljuĀe u politiĀki proces Kosova i istoĀke opštine. MeđuetniĀki dijalog i integracija zajednice ostaju stalni zahtevi na kojima treba više poraditi kosovsko društvo. Poslednjih godina u okviru same zajednice postoji uvaųavajući i pristup u ovom smeru.

1.6 Istraųivanje obavljeno od strane "Syri i Vizionit" o stanju ove zajednice u stoĀkoj opštini

NVO "Syri i Vizionit" tokom Juna meseca 2009 godine je napravila istraųivanje o stanju srpske zajednice u stoĀkoj opštini. Na osnovu intervjua koje su pravili istraųivaĀi iz NVO "Syri i Vizionit" prikupljene su informacije o stanju porodica ove zajednice kao i o stanju njihovih stambenih objekata. Istraųivanje je obavljeno u desetinu naseljenih lokacija naseljenim pripadnicima srpske zajednice: Osojane, ųaljnovica, TuĀep, Koš, BlagaĀa, Crkolez, Beli Ā, IstoĀki Ljublj, Opraške, Srbobran, Suvi Lukavac i dr. U ovim mestima je intervjuisano 100 porodica, gde su istraųivaĀi uzeli opšte podatke od njih i to iz više posebnih tematika. Intervjuisana lica su odgovarala na pitanja o broju Ālanova u porodici, o starosnoj dobi i njihovom polu, ekonomskom stanju i zaposljenju, o liĀnim primanjima, imovstvu kao i imovini. Tako e u upitnicima o stanju njihovih stambenih kuća/objekata tokom intervjuisanja je bilo i pitanja o veliĀini njihovog ųivotnog prostora, vremenu i uslovima gradnje, opremljenosti kućnog inventara, i drugo.

Ovo intervistiranje je dalo pun pregled stanja i uslova u kojima ųivi ova zajednica, ovako podroban pregled do sada nije saĀinila nijedna institucija, saĀinjavaju i tako prave podatke o zajednici i uslovima u kojima ųive. Istraųivanje ima jednu manjkavost vezanu za brojku stanovnika, jer intervjuisana lica su davala nerealno trenutno stanje po pitanju njihovih Ālanova porodica, jer su tu obuhvatili i Ālanove porodice koji trenutno i uglavnom ųive van Kosova.

1.6.1 Stanje porodica

U ovih desetinu lokacija opštine obavljeno je preko 100 intervjua sa stanovnicima koji ųive tu. Rezultati pokazuju da od broja intervjuisanih porodica proseĀan broj Ālanova u porodici iznosi 3.6 Ālanova po jednoj familiji, 37 % intervjuisanih porodica saĀinjava uzrast od 24 do 64 godine starosti ųitelja.

Što se tiĀe istraųivanja o školovanju ono pokazuju da je 62 % stanovništva ima samo osnovno obrazovanje, dok samo nekih 5 odsto imaju visoko obrazovanje.

Na teme o zapošljavanju 31 posto je zaposlenih, 9 posto je samozaposlenih, dok 60 posto intervjuisanih uzrasta od 18 -64 godina nisu zaposleni.

U porodičnim primanjima 76 odsto dohodaka su lični dohotci, 23 odsto je od socijalne pomoći, dok samo 1 odsto materijalnih sredstava dolazi od dijaspore.

Na osnovu iznesenih suma mesečnih primanja proizilazi da 48 odsto ima primanja od preko 200 eura, dok 20 odsto njih se izjasnilo da ima primanja niža od 100 eura mesečno.

Što se tiče posedovanja porodičnih motornih vozila; njih 83 odsto se izjasnilo da ne poseduju nikakvo vozilo.

1.6.2 Stanje stambenih objekata

Što se tiče uslova stanovanja, rezultati pokazuju da tokom rata 57 odsto kuća je bilo oštećeno i pripadaju V grupi, dok 19 odsto njihovih kuća nije bilo oštećeno ili su pretrpeli znatno manje materijalne štete. Većina kuća (94 %) su jednospratne kuće, dok po intervjuisanim 91 posto kuća su izgrađene od čvrstog materijala i dobrog su građevinskog stanja. Što se pak tiče iskorištenosti stambenih objekata 93 posto familija imaju samo po jednog prisutnog člana, dok po veličini ovih objekata čak 78 posto imaju 100 ili više kvadratnih metara. Što se pak tiče posedovanja građevinske dozvole, preko 90 odsto njih se izjasnilo da imaju građevinsku dozvolu za gradnju. Što se tiče opštinskih službi postoji jedan ograničen pristup za porodice ove zajednice. Inače 100 odsto njih koristi drvo za ogrev. Rezultati intervjuisanja na terenu pokazuju da oko 74 odsto koristi mobilne telefone zato što još uvek nemaju fiksnog telefona, 87 odsto njih je priključeno na gradski vodovod, dok 65 odsto njih nemaju kanalizaciju već i dalje koriste septičke jame. U ovoj zajednici nekih 25 odsto i dalje je prinuđeno koristiti ilegalne deponije za sakupljanje smeća. Za razliku od usluga, njihov odgovor na svoje građanske dužnosti je veoma mali: 99 posto intervjuisanih se izjasnilo da ne plaćaju porez na imovinu.

1.7 Pristup javnim službama

Zavisno od same lokacije gde žive pripadnici srpske zajednice tako i imaju pristup javnim službama kosovskih institucija, ali i pristup onim službama Vlade Srbije koje deluje na Kosovu. Na nekoliko mesta oni imaju pristup javnim službama obe vlastodavne uprave. Oni pohađaju nastavu u posebnim školama isključivo za srbe i to u selima Osojane i Crkolez.

U selu Crkolez oni pohađaju osmogodišnju školu finansiranu od strane Republike Srbije, dok nakon toga srednju školu pohađaju u obližnjem selu Suho Grlo koje inače pripada susednoj opštini Srbica. Što se pak Osojana tiče, ovde sem osnovne škole funkcioniše i srednja škola sa gimnazijskim i tehničkim smerovima, a koja se takođe finansira iz budžeta srbijanske vlade. Ove škole su ranije bile finansirane i od Vlade Kosova do pre dve godine, dok Republika Srbija nije usloвила da se ove ustanove opredele u komitetu od ova dva paralelna sistema uzeti u obziru. Učenicima ovih škola imaju uredno obezbeđen i prevoz do ovih škola.

Zdravstvene usluge takođe srpska zajednica momentalno i u prvom redu ima organizovane od strane srbijanske vlade. Po tom pitanju postoje dva glavna objekta ovih ustanova; jedna ambulanta je u Crkolezu i već i Zdravstveni Centar koji je smešten u Osojane, ali po potrebi hitnu zdravstvenu pomoć dobijaju i u obližnjim ambulantama kao i u glavnoj bolnici u Istoku. Što se tiče socijalnih usluga pripadnici srpske zajednice uživaju sva prava pod istim uslovima kao i svi drugi građani Kosova.

Većina za zapošljavanje u opštinske ili državne institucije, srpska zajednica u Istoku ima samo 3 osobe koje su zaposlene u kosovskim institucijama, ali zato postoji ogroman broj zaposlenih u paralelnim strukturama srpske vlasti na Kosovu. Sa aspekta političkog predstavljanja, srbi zbog neizlaska na lokalne izbore nemaju svoje predstavnike u Skupštini Opštine Istok ali su predstavljeni u nekim opštinskim komitetima. U kosovskoj skupštini je rezervisano 20 mesta za manjinske zajednice na Kosovu, gde deset od tih mesta pripada Srbima.

Problemi stanovanja, imovine i neformalnih naselja ne predstavljaju problem za ovu zajednicu. Naselja uglavnom imaju razvijenu strukturu u poređenju sa ostalim selima. Pitanje sigurnosti predstavlja već prevaziđeni problem za pripadnike ove zajednice bilo gde da žive u istočnoj opštini. Pripadnici ove zajednice imaju slobodno kretanje i bez ikakvih smetnji i slobodno izražavaju svoju etničku ili versku pripadnost.

Ova zajednica ima jedan lokalni radio u

obližnjem selu Suho Grlo, dok se informišu uglavnom iz beogradskih medija. O njihovim problematikama se dosta pisalo i u medijima na albanskom jeziku, i to na jedan veoma pristupačan i afirmativan način u toku ovih poslednjih godina.

1.8 Pristup

Strategija pristupa zajednici na jedan veoma afirmativan način. Cilj ove strategije jeste da pozitivno afirmiše delovanje u odnosu sa zajednicom, u podudarnosti sa evropskom orijentacijom delovanja sa manjinskim zajednicama i u koordinaciji sa politikama Kosovske Vlade a uporedo sa manjinskim zajednicama na Kosovu.

Sa formalne strane, problematici zajednice strategija je pristupila na dva načina: uopštenim pristupom, kao i posebnim pristupom po posebnim lokacijama. Prvi pristup tiče se problema i zahteva koji se tiču uopšteno zajednice bilo gde da živi unutar istočke opštine. U ovom delu je reč o takvoj tematici koja se ne vezuje za lokacije već za zajedničke potrebe čitave zajednice. Tu spadaju zahtevi upotrebe maternjeg srpskog jezika, kao i informisanja, te političkog predstavljanja, naravno procesa povratka i integracije i td, od čega bi dobila sva zajednica na bilo kojoj lokaciji da gravitira, obuhvataju i tu i one najmanje sredine u kojima žive i po nekoliko porodica.

Strategija se oslanja na debate sa zajednicom orijentišu i se na sedam glavnih tema koje su smatrane kao najbitnije po njih:

Kućna i imovinska pitanja, neformalna naselja
Edukacija i omladina
Zapošljavanje i privredni razvoj
Zdravstvo i socijalna pitanja
Anti-diskriminacija, sigurnost, prava manjina i njihovo predstavljanje
Kultura, mediji i informisanje
Prava žena

Pristup raznim lokalitetima tiče se i posebnih projekata, najčešće su to projekti infrastrukture, poljoprivrede, privrednog razvoja i ostalog.

U ovom delu tokom izrade strategije zajedno sa zajednicom, NVO "Syri i Vizionit" je pokušala da napravi približni proračun kostoa budžetskog impliciranja u posebne projekte. Na ovaj način ovi zahtevi zajednice su dobili formu mini projekata, u kojima su prema jednom zajedničkom modelu određeni neki zahtevi kao približni kosto izračenatih cena, objektivna i ciljeva, dobitnika i dr. Ovi podaci su smatrani kao prvi pregled koji bi bio predstavljen opštini i donatorima da bi se odmerili mogućnosti finansijskih angažmana.

1.9 Sprovođenje strategije

Ovaj dokument se adresira svima institucijama, organizacijama i onima koji su zainteresovani da rade sa srpskom zajednicom u istočkoj opštini. Mada je u prvom redu ova strategija rađena kako bi bila na raspolaganju opštini i zajednici za potrebe planiranja, radnog korespondiranja sa ovom zajednicom, te da bi ovaj dokument bio na raspolaganju potencijalnim donatorima.

Strategija izrađena u ovoj formi pruža jedan valjan pregled stanja na terenu, izlaže zahteve zajednice i daje sugestije za projekte i moguće smerove budućeg razvoja i investiranja u sljedećem trogodišnjem periodu. Ona može korigirati opštinskim službenicima na sastancima sa donatorima gde mogu sagledati mesta i vrste projekata na kojim se mogu uključiti da bi pomogli opštini i zajednici.

Sa određivanjem zahteva/projekata Strategija daje jedan približan proračun kostoa impliciranja, tako da predstavlja jedan veoma pouzdan i dobar pokazatelj potreba i budžetskih implikacija za samu opštinu kao i donatore, na način da oni imaju priliku odmeriti svoje mogućnosti angažovanja za boljitak ove zajednice.

Ovo je jedan dokument koji stoji na raspolaganju najpre samoj zajednici a i njenim predstavnicima, bilo da su u pitanju političke institucije, ili civilno društvo, gde bi se strategija mogla iskoristiti za projekte razvoja zajednice. Ona će inače biti vrlo značajan dokument koji predstavlja celokupno stanje njihove zajednice, kao i mogućnosti i perspektive.

1.10 Poteško e u realizovanju ove strategije

Autori ove strategije shvataju da svi ovi predlozi kao i sugestije koje proizilaze iz ovog dokumenta se ne mogu odmah ispuniti, kao niti u jednom kratkom vremenskom periodu. Ovi predlozi ostaju kao stalna orijentacija za institucije i društvo za jedan srednjoročni ili dugoročni vremenski planski period. Ali neki od zahteva po sektorima tj neki projekti se razlikuju a na kojima se treba hitno intervenisati. Prioritet u ovom aspektu predstavlja potreba integrisanja zajednice, podsticaj me u komšijskog dijaloga, zapošljavanja, aktiviranja mladih, oživljavanja života u selima gde je realizovan proces povratka, onda pove anje povratnika u urbanim delovima, kao i u oĀuvanju imovine. Ovo zahteva hitniju intervenciju, dok i ostali važni sektori imaju izraženu urgentnu potrebu za delovanje i to što je pre mogu e.

Autori strategije su svesni toga da e postojati i poteško e koje e uticati na realizovanje ove strategije. Glavna poteško a u ovim sluĀajevima jeste nepostojanje dovoljnih finansijskih sredstava za ispunjavanje životnih potreba ove zajednice. Srpska zajednica na lokacijama gde živi ima potrebu za velike promene kako na naĀinu življenja a tako i po pitanju me ususedskih odnosa. Realne finansijske mogu nosti centralnih ili onih opštinskih institucija samog kosovskog društva i budžeta su veoma ograniĀene, dok zahtevi i potrebe su velike a i dolaze od strane svih zajednica i kategorija. Tako e se zna da je broj donatora koji i dalje deluju na Kosovu i istoĀkoj opštini smanjuje tu se podrazumevaju i to da se i njihovi fondovi reduciraju, dakle i same mogućnosti podrške ovih najprioritetnijih projekata za zajednice je sad nažalost veoma smanjena.

Jedna druga poteško a potiĀe iz same zajednice, naĀin njihovog organizovanja, politiĀke upadice i nepostojanje želje da se ukljuĀe u društveni i politiĀki život opštine. Zbog nepredstavljanja njihovog interesa u lokalnu upravu prekidaju se i veze sa opštinom, institucijama i donatorima i to veoma štetno utiĀe na sprovo enje ove strategije kojom se predvi a saradnja svih relevantnih faktora. Problema može biti i zbog ekonomsko-socijalnog stanja u zajednici, nedostatak razvoja, podele i politiĀki uticaji kao i nedostatak kulturne elite koja bi predvodila zajednicu da identifikuje svoje potrebe a i puteve rešavanja tih pitanja. Zajednica nije dovoljno organizovana, nema konkurencije u takmiĀenju mišljenja, politiĀkih ideja ili projekata. Civilni sektor jeste prisutan

ali nije još uvek dovoljno jasno formulisano.

Poteško e na ovom aspektu predstavlja i sama Āinjenica da su pripadnici zajednice rasprskani po raznim lokacijama i neretko su mnogo daleko jedni od drugih, u malim zajednicama koje mnogo puta ne prelaze brojku od nekoliko porodica u jednom selu. Na ovaj naĀin komuniciranja i protivdelovanja mogu nost zajedniĀkog delovanja je veoma mala. U ovim porodicama uglavnom žive samo starije osobe, i veoma mali broj mladih ljudi. Što se pak tiĀe projekata za zapošljavanje dodaje se i fakat da na Kosovu a i u istoĀkoj opštini je nezaposlenost veoma velika, i mogućnosti otvaranja ve eg broja radnih mesta su veoma male, tako da to dodatno otežava obuhvatanje pripadnika i ove zajednice u projekte za zapošljavanje.

Poslednja bitna poteško a koju treba pomenuti jeste to da strategija nije obavezna, u smislu jer nema nekog odgovornog organa koji bi bio direktno zadužen i morao sprovesti ovaj dokument.

Po ovom pitanju institucije kao i donatori odluĀuju na koji naĀin i koliko e da ispune preporuke koje proizilaze iz ovog dokumenta. "Syri Vizionit" ohrabruje institucije da ispune zahteve onoliko koliko mogu a koje direktno proizilaze iz ovog dokumenta.

II. Inicijative i preporuke

2.1 Uvod

Strategija i njen pristup zajednici su rađeni na dva načina: uopštenim pristupom kao i selektivnim pristupom tj prema posebnim lokacijama.

Prvi pristup se tiče uglavnom zajednica bilo gde da žive u istočkoj opštini. U ovom delu je reč o tematici koja se ne vezuje za lokalitet već za zajedničke potrebe sveg stanovništva. Ovde se podrazumevaju zahtevi upotrebe srpskog jezika, informisanja, političkog predstavljanja, procesa povratka i integracije kao i ostalog od čega profitira svo stanovništvo na svakoj lokaciji, obuhvataju i čak i najmanje sredine u kojima žive i po nekoliko tih porodica.

Strategija je urađena uz održane debate sa zajednicom koje su bile usredsređene na sedam glavnih polja koja se smatraju kao najbitnija po samu zajednicu. U ovom slučaju to su:

1. Imovinska pitanja, stanovanje kao i neformalna naselja
2. Obrazovanje i omladina
3. Zapošljavanje kao i privredni razvoj
4. Zdravstvo i Socijalna pitanja
5. Anti-diskriminacija, sigurnost, manjinska prava kao i njihovo predstavljanje
6. Kultura, mediji i informisanje
7. Ženska prava

U stvari; u većini slučajeva, problemi sa kojima se suočava srpska zajednica uopšte su isti kao i kod svih drugih zajednica. Sa sličnom problematikom se suočava i sama većinska albanska zajednica, kao što su npr pitanja zapošljavanja, privrednog razvoja, poljeprivrede, ne baš povoljnih zdravstvenih usluga, pitanja socijalne pomoći i dosta toga ostalog.

Ali ima i posebne problematike koje su bitene po srpsku zajednicu kao što su pitanja slobode kretanja, učestvovanja u odlučivanju i političkog predstavljanja, zatim pitanja privrednog preduzetništva u smislu tržišta, takođe kultura i informisanje, stanarska i imovinska prava i korišćenje imovine i još niz drugih pitanja.

Bazirajući se na sastanke sa zajednicom i na njihovim primedbama koje su uložili sami predstavnici zajednice, na neke od sektora je pridato vrlo malo pažnje u ovoj strategiji, orjentišući se na druge sektore za koje je zamišljeno da bi bili mnogo više korisni po samu ovu zajednicu.

2.2 Imovinska pitanja, stanovanje, kao i pitanja o neformalnim naseljima

Opis stanja: Srpska zajednica u opštini Istok za sada uglavnom živi u ruralnim područjima. Orijentacija stanovništva uglavnom zavisi od sastava i etničkih struktura sela i naselja gde žive kao i od toka povratka u poslednjih deset godina od završetka rata na Kosovu. Gledaju i po broju, većina sadašnjeg stanovništva srpske zajednice je uglavnom skoncentrisana u selima Osojane i Crkolez. Osojane je selo u kom je najpre započet povratak na Kosovu i to od 2001 godine. U Crkolezu su žitelji opstajali ne prekidajući svoje prisustvo poslije rata, bez ijednog dosadašnjeg potpunog udaljavanja sa Kosova. Druga sela su bila oštećena obuhvativši ih ratni vihor i kuće su uglavnom bile zapaljene, tako da je u procesu povratka bilo istovremeno potrebno i renoviranje kuća. U ovom procesu obnove izgradnje kuća je obnovljena 51 kuća u selu Koš, 24 kuće u Tušepu, u naselju Istočki Ljug je urađeno 46 kuća, 12 u Blagaću, u Srbobranu 13 kuća, 21 kuća u Suhom Lukavcu, u Osojane je do sada urađeno oko 160 kuća, u Sinaji 18, i td. Većina ovih kuća je nenaseљena. Ima i slučajeva prodaje ovih kuća i ako su one izgrađene isključivo da bi se uradilo stimulisanje procesa povratka.

Zajednica uglavnom ističe problem nekoliko nezakonito prodatih kuća, te se čini da ima dosta slučajeva falsifikovanja dokumentacije i tako se stvaraju dodatni problemi i zabrinutosti u stanovništvu.

Sa ovom izgradnjom je završena obnova većine kuća koje su postojale i pre rata u ovim selima. I ako je ostalo još nekoliko desetina neizgrađenih kuća, pitanje obnove u ovom momentu ne predstavlja najvažniji prioritet ili hitnu potrebu za zajednicu, već ostaje kao težnja za u buduću.

U urbanom delu grada Istoka stanje je specifičnije. Pošto još uvek nema neke studije o stanju stambenih objekata u vlasništvu srba u samom gradu Istoka, pa se zato još uvek ne zna kakvo je zapravo realno stanje u ovoj sferi. KPA ipak ima neke podatke za stanje imovine u istočkoj opštini, što su uglavnom stanovi (i ako ima i drugih imovina) od kojih je većina u srpskom vlasništvu. Zahteve u ovoj agenciji, po podacima od meseca Novembra 2009, su prijavili vlasnici 5673 imovine, od toga ova agencija je rešila 3679 slučajeva. Od predstavljenih slučajeva i od onih koje je podstakla KPA stavljeno je pod administracijom KPA iz Peći 137 vlasništva, a pod kiriju je dat jedan veoma veliki deo tih poseda.

U istočkom gradu kuće za povratnike su izgrađivane samo u naselju Ljug a u drugim

delovima do sada nije rađeno zbog uvjerenja da će povratak lakše biti sprovodljiv u ruralnim zonama. Ali u urbanoj zoni Istoka pojavljuje se problem kolektivnog stanovanja a to je uglavnom imovina srba tj već i deo nje je uzurpiran i korišten bez dozvole a šta uglavnom i dalje traje. Ovi stanovi su prepušteni uništavanju dok je jedan deo tih novih korisnika nastavio i dalje da ih koristi bez ikakvog prava i odbija da ih oslobodi. Kosovska imovinska agencija radi na njihovom menadžiranju i trenutno ona je jedini odgovorni organ za stambeno-imovinska pitanja na Kosovu, ali njihov kapacitet da pokriju ovako velik broj stanova i drže ih sve pod kontrolom je veoma mali.

Za razliku od urbanih zona, imovinsko pitanje u ruralnim zonama ne predstavlja preveliki problem, pošto je imovina već bolje određena. Ali u ovim sredinama javlja se problem realizacije prava na korištenje ove lične imovine. Stanovnici nekih sela imaju problema oko korištenja imovine i godišnjeg zemljišnjeg prihoda jer im ih odnose njihovi susedi koji bez ikakve nadoknade koriste ta njihova imanja.

U smislu statusa naseljenih lokacija sa srpskom zajednicom u istočkoj opštini, zone koje su obuhvaćene ovom strategijom su formalne zone i ne predstavljaju neki aktuelni problem ovoj zajednici.

Problema ima i kod opremanja građana kosovskom dokumentacijom, a koja je neko duže vreme bila odbijana od strane ove zajednice, no u poslednje vreme ima jedan veoma velik broj zainteresovanih koji se opremaju i ovim dokumentima.

Postojeće inicijative:

Većina donatora je radilo na izgradnji kuća i drugih pomoćnih objekata u korist zajednice. Posle rata je izgrađeno oko 300 kuća. Organizacije i institucije koje su radile na izgradnji tih kuća su: THW, Mercy Corps, DRC, Vlada Srbije, Vlada Kosova, Care International, Opština Istok, UNDPSPARK, European Perspective i drugi. Kao posledica toga je rezultat koji govori da je jedan veliki deo ovog stanovništva rešilo problem pitanja stanovanja.

Momentalno, u toku ove 2009 godine izgrađuje se negde oko 55 kuća za srpsku zajednicu u ovoj opštini, uglavnom od strane Kosovske Vlade, UNDP-ia i European Perspective. U selu Sinaje Ministarstvo za Povratak i Zajednice izgrađuje 18 kuća. Također po 5 kuća za pripadnike zajednice u fokusu se izgrađuje u selima; Žač, Grabac, Belo Polje i –urakovac. U Osojanima se izgrađuje 6 kuća, dok u Šaljinovici, Srbobranu, Suhom Lukavcu i u Opraške se grade po dve kuće, a po jedna u Crkolez, Koš i Verići.

Kosovska Imovinska Agencija (KPA) je javna služba koja se bavi pitanjem imovine i rešava probleme imovine sa mandatom za zahteve koji potiču iz ratnih dešavanja 1999 godine vezano za nepokretnu privatnu imovinu koja obuhvata poljoprivredni i komercijalni sektor. KPA prima i registruje specifične zahteve nepokretnosti privatne imovine, zatim sprovodi završne zakonske odluke kao i radi na administriranju napuštene imovine.

Istočka opština je izradila idejni urbanistički Razvojni Plan, dok je u nastavku biti odrađeni i detaljniji uređivački planovi za ceo grad a time će se razjasnit direktno delovanje rada za svako naselje, i istovremeno na direktan način će se izvršiti verifikacija bližih potreba stanovništva za legalizaciju kuća kao i buduća nadogradnja.

Preporuke za dalje delovanje:

- Kosovska Agencija za Imovinu treba ojačati i da bude više aktivna u zaštiti i nadziranju imovine.
- Kosovska policija takođe treba da pomogne realizovanje mandata ove agencije vezano za srpsku imovinu.
- Da se traže i drugi donatori kako bi se nastavilo sa obnovom kuća.
- Da postoji nadgledanje opštine prilikom procesa kupoprodaje imovine na taj način da ne bi dolazilo do zloupotrebe i falsifikovanja od strane raznih manipulanata, prilikom kupoprodaje poseda, te da to ne izaziva dalje probleme zajednici.
- Da se podrži i pomogne građanstvo kod nabavke potrebne opremanja kosovske dokumentacije.

2.3 Edukacija i mladi

Opis stanja: U selu Osojane postoji osnovno i srednje obrazovanje na srpskom jeziku. U tom selu pohađaju nastavu deca iz toga sela kao i nekoliko učenika iz sela Koš, Tušep, Šaljinovica, Srbobran i dr. Nastava se odvija jedino na srpskom jeziku a po planu i programu Republike Srbije, dok nastavnici primaju lične dohotke od srbijanske vlade. Škole u ovom selu imaju dovoljno profesionalnog kadra, a u srednjoj školi imaju tri smeru: ekonomski, tehnički kao i gimnaziju. Sem ove, osmogodišnja osnovna škola postoji i u selu Crkolez.

Školovanje u ostalim lokalitetima gde živi srpska zajednica zbog strukture stanovništva predstavlja specifičnost u ovim sredinama. U drugim selima istočke opštine ima jedan

veoma mali broj mladih iz srpske zajednice. Iz tog razloga u ovim sredinama gotovo i da nema učenika i do sledeće faze kada se planira i želi ostvarit jedan veći broj povratnika, pitanje obrazovanja se i ne predstavlja kao najprioritetnije pitanje.

U ostalim selima kao i u samom istočnom gradu trenutno nema učenika iz srpske zajednice, ali na njih se čeka u budućnosti ukoliko proces povratka bude uspešan i vrate se ostali članovi ovih porodica koje trenutno ne žive ovde u Istoku.

Što se pak tiče predškolskog obrazovanja za učenike iz srpske zajednice u selu Osojane postoji jedno predškolsko odeljenje od 17 učenika u okviru seoske škole.

U osnovnoj školi ovog sela ima 53 učenika a u srednjoj pohađaju nastavu 31 učenik. U osnovnoj školi u Crkolezu ima 7 učenika, a u tom selu je i 5 učenika koji pohađaju srednju školu.

Dok, što se tiče visokog obrazovanja studenti ove zajednice nastavu pohađaju na prištinskom univerzitetu u Mitrovici koji radi po planu i programu Republike Srbije ili po drugim univerzitetima u Srbiji. Tih školaraca iz ove istočke opštine momentalno se računa da ima preko 17 studenata.

Na fakultetu primenjenih nauka biznisa u Pećini postoji nekoliko smerova na bosanskome jeziku, ali do sada na ovim smerovima nije upisan nijedan Srbin, i ako ima mesta i za njih. Odeljenja iz nastave osnovnog obrazovanja ima na bosanskom jeziku i u školama a koje se nalaze u selima Banja i Dobruša a šta u budućnosti može poslužiti i za obrazovanje i učenika iz srpske zajednice.

Autori ove strategije su mišljenja da u bliskoj budućnosti multietničke škole trebaju da budu težnja društva kao i postojećih obrazovnih institucija u ovoj opštini.

Stanje mladih u ovoj zajednici (misli se na srpsku) zavisi od uslova i okolnosti u kojima je živela ova zajednica u poslednjih deset godina. Sem u selima Osojane i Crkolez u ostalim selima ima malo ili nema uopšte mladih, pošto oni ne nalaze perspektivu na Kosovu i odlaze za Srbiju ili u zapadne zemlje. Politički i društveni život koji se odvija u srpskoj zajednici je takav da im ne pruža baš neke veće mogućnosti uključivanja i mladih. Oni su vrlo malo uključeni u javni i politički život, dok politički subjekti koji deluju unutar zajednice nemaju svoje omladinske forume u okviru postojećih partija.

U selu Osojane postoji jedan omladinski centar koji je opremljen internet vezom i drugim povoljnim uslovima za mlade. Tu a i u selu

Crkolez postoje izgrađeni i opremljeni omladinski centri a ima i organizovanih neformalnih grupa mladih, ali ne i neke takve registrovane i aktivne nevladine organizacije.

Postoje e inicijative:

Postoje e škole pružaju uslove za poha anje nastave učenika na dve lokacije i to u Osojane i Crkolez. Srbijanska Vlada sem pla anja nastavnog osoblja, tako e i pla a transport učenika iz okolnih mesta.

U selu Osojane postoji omladinski centar koji je izgra en 2004 godine od Skupštine Opštine Istok a opremljen od Care International, DRC-a, IOM-a, UNMIK-a, i dr, u kom ima povoljnih uslova za sprovo enje raznih sportskih i drugih aktivnosti. Ima jedan internet centar sa nekoliko kompjutera i raznih drugih mog nosti da se iskoristi kao sportska sala, za stoni tenis i druge igre. Jedan sliĖni centar je izgra en i u selu Crkolez i opremljen kompjuterima, ima sportsku salu, ambijent za kurseve i zabavu mladih a što je ure eno od Care International i SO Istok. U proteklom vremenu "Syri i Vizionit" iz Pe i je sprovodila neke aktivnosti sa mladima u oba ova omladinska centra na razliĖitim lokacijama. Sada u nedostatku ideja i donacija omladinski centar u Crkolezu stoji potpuno neiskorišten i zatvoren.

Kod mladih iz srpske zajednice ima jedna struktura omladinskih organizacija koja je uz pomo nekolicke donatora realizovala nekoliko projekata koji mogu pozitivno uticati na život mladih ove zajednice.

Preporuke kao i dalje delovanje:

- Da se podrži formiranje multietniĖkih škola.
- Da se prona u fondovi za obnovu seosih škola u Suvom Lukavcu i Košu tako da kad se vrata da deca imaju gde i i u školu.
- Da se ohrabri uĖeö e mladih u politici.
- Da budu ukljuĖeni mladi u kulturne i sportske aktivnosti.
- Da se podrži realizacija projekata za organizovanje i jaĖanje mladih, poĖevši od omladinskih organizacija, preko sportskih klubova i ostalog.
- Da se održavaju sportske i kulturne aktivnosti izme u srpske omladine kao i ostalih zajednica, kao što je preporuĖeno; turnir u fudbalu, omladinske zabavne veĖeri, umetniĖke izložbe i ostalo.

2.4 Zapošljavanje i ekonomski razvoj

Opis stanja :

Srpska populacija koja trenutno živi u istoĖkoj opštini saĖinjava manju zajednicu u okviru opšteg stanovništva istoĖke opštine. Po podacima iz opštine Istok registrovanih stanovnika u ovoj opštini iz redova srpske zajednice za sada je negde oko 1750 stanovnika u jednoj opštini koja Ėini nekih 70 hiljada stanovnika, i ako je srpska zajednica prije rata Ėinila jedan veoma ve i broj žitelja od nekoliko hiljada stanovnika. Broj zaposlenih nije baš mali, posebno ako se uporedi sa brojem iz ve inske zajednice kao i sa svima u regionu koji se suoĖavaju sa problemom velike nezaposlenosti i gde jedan veliki broj stanovništva živi u vrlo teškim uslovima kao i u siromaštvu. Oni su finansirani od Vlade Srbije, dok samo tri osobe dobivaju platu iz budžeta Vlade Kosova. Po podacima koje je prikupila NVO "Syri i Vizionit" o stanju na terenu proizilazi da je zaposlen jedan broj od preko 100 ljudi iz srpske zajednice a koji dobivaju plate iz budžeta Vlade Srbije za istoĖku opštinu (i to 42 u obrazovanju, 39 u zdravstvu, 15 je zaposleno u komunalno ukljuĖuju i tu i obezbe enje, 10 u opštinskoj administraciji, i 5 u zemljoradniĖkoj zadruzi "Osojane"). Zaposlenih i sa platom na budžetu Kosova je trenutno samo tri osobe (dvoje u administraciji i jedna osoba u policiji). Ovi finansijski prihodi utiĖu na opštem poboljšanju ovdašnje ekonomske situacije u zajednici.

Jedno vreme je imalo plata i iz vlade Kosova za radnike u obrazovanju i zdravstvu, no ove dve zadnje godine Srbija je usloвила gra ane srpske etniĖke pripadnosti da ne primaju više te isplate.

U okviru zajednice ima i poneki preduzetnik privatnog biznisa, no njihov biznis se uglavnom ograniĖava unutar lokacije i same svoje zajednice.

Ve i deo iz sprske zajednice u prošlosti tj pre rata je bio uglavnom upošljen u državnom sektoru i živeli su od liĖnih dohodaka, dok su dodatne dohotke uzimali od prinosa zemljišnog i ostale imovine koja se uglavnom prostire na plodnim prostranstvima sa solidno ure enom mrežom kanala za navodnjavanje.

Ali za period u nastavku po svemu sude i glavna materijalna orijentacija ostaje poljeprivreda i stoĖarstvo. U zadnjim godinama je bilo dosta projekata kako bi se pomogli sektori posebno poljeprivrede i stoĖarstva, a i unapredila pomo u tehniĖkoj opremi za rad i obradu zemljišta a i u neophodnom stoĖnom fondu.

Neke od ovih vrsta pomo i su ostvarene u

korist zajednice u određenim selima, ali u nekim slučajevima je bilo i ličnog profitiranja. Za buduće menadžiranje ovim zajedničkim dobrima koja su poklonjena ili ostvarena, od same zajednice se treba formirati menadžerski tim ili neke zadruge ujedinjenja farmera a šta bi bilo veoma neophodno, i to zajednica vidi kao dobru mogućnost da bi se izbegle buduće zloupotrebe i da bi zajednički unapredili ovdašnji privredni razvoj.

Postojeće inicijative:

Jedan broj od najmanje 100 njih iz ove zajednice već je zaposlen u raznim institucijama i obezbeđuju prihod za održavanje jednog veoma velikog broja familija koje žive u ovoj opštini. Ovo predstavlja jednu solidnu osnovu za poboljšanje ekonomskog stanja za pripadnike ove zajednice.

Kosovska policija (KP) kao i Kosovske Sigurnosne Snage (FSK) stalno ističu poziv za učesnike i ove zajednice; da se uposle u ovim institucijama, a misli se da u buduće treba imati i pripadnika iz zajednice u fokusu koji konkurišu tamo i ako za sada pripadnici ove zajednice konstantno odbijaju ovu javnu ponudu.

Razne organizacije kao i institucije su povremeno pomagale stanovništvu ovih sela po pitanju poljoprivrede i tome slično. U selu Osojane zajednici je poklonjeno 4 traktora. U ovom selu je registrovana i jedna zemljoradnička zadruga registrovana kao NVO a nazvana Agro-Fokus, koja je već dobila neke donacije, opremu u poljoprivrednoj tehnici od Mercy Corps, UNHCR i istočke opštine, a italijanski KFOR je donirao seme i đubrivo, i td. Također za žitelje sela poljoprivrednu mašineriju je dodelio i Dečanski Manastir posredstvom fondova od strane Vlade Srbije i drugih stranih donacija norveške vlade, i td. Crkva je donirala po jedan traktor selima Srbobran, Šalinovica, Tušep i Sinaje. Koordinacioni centar je također dodelio dva traktora za selo Osojane, kao i po jedan za Koš i Blagaću. IOM je također pomogao u selu Srbobran doniravši jedan traktor sa pomoćnim sredstvima za rad, dok u selu Suvi Lukavac je DRC otvorila bazene za odgajanje i plasman ribe na tržištu. Jedna prodavnica mešovite robe je otvorena u Suvom Lukavcu kako bi se zaposlio jedan čovek a što je omogućeno od IOM-a, a također je u ovom selu donirano i nekoliko plastenika. Jedan mlin je izgrađen u Osojane, kao i jedna otkupna stanica za mleko i druge mlečne proizvode uz pomoć IOM-a, UNHCR i Mercy Corps International. Za sve žitelje srpske zajednice Vlada Srbije obezbeđuje seme a što je također jedna vrsta pomoći u poljoprivredi. Dečanski manastir u selu Koš također finansira izgradnju jednog

hangara za poljoprivredne mašine.

Razne domaće kao i inostrane organizacije su poklonile i nekoliko grla krava kao i ostale sitne stoke svima koji su imali mogućnost da ih drže. Bilo je pomoći za izgradnju staji za stoku, između ostalog i vlada Srbije koja je donirala po nekoliko grla ovaca i svinja. Neovisno od toga kako su menadžirana ta sredstva, da li ih je koristilo čitavo stanovništvo ili samo neka manja grupa, ali i nezavisno od toga da li su farmeri zadržali krave ili ih odmah preprodali, ova podrška je stvorila jedan potencijal za razvoj poljoprivrede u ovoj zajednici.

Deo razvoja ovih lokacija su i desetine projekata sprovedenih od strane opštine Istok, gde ulazi kanalizacija za Istočki Ljug, vodovod u saradnji sa KFOR-m i Istočkom Opštinom u selima Suvi Lukavac, Koš, Opraške, Osojane etj. Urađena je i kanalizacija potpuno nova za selo Blagaća od strane THW-a i DRC-a, ulične rasvete, uređeno je nekoliko puteva u naseljima ove zajednice i druge razne asistencije.

Predlozi za dalje delovanje:

- Institucije koje se finansiraju iz Kosovskog budžeta bi trebalo da u svojim redovima uposle pripadnike i ove zajednice.
- Da se nagovore mladi srbi na zapošljavanje u kosovskim institucijama.
- Posebno treba zapošljavati pripadnike ove zajednice prilikom realizacije projekata koji se tiču ove zajednice.
- Zapošljavanje jednog čuvara šume u selima gde živi ova zajednica.
- Da se podrže projekti za farme i mini biznise od kojih bi se izdržavali priadnici ove zajednice.
- Da se podrži otvaranje zemljoradničkih zadruga ili ujedinjenje farmera u zonama gde živi ova zajednica.
- Da se podrži razvoj poljoprivrede po selima.

2.5 Zdravstvo i socijalna pitanja

Opis stanja: Pripadnici srpske zajednice poseduju zdravstvene usluge u najbližim ambulantama u mestima gde žive, no oni koji žive u urbanim zonama mogu koristiti zajedničke objekte i usluge sa većinskim stanovništvom. Za ostale slušajete usluge sekundarne medicine oni se obraćaju u Istočnoj bolnici kao i u Mitrovici. Sela Osojane i Crkolez imaju svoje ambulante. Medicinski centar u selu Osojane ima tim od nekoliko lekara, kompletno osoblje medicinskih sestara kao i ostalog servilnog osoblja.

Što se pak tiče socijalnih usluga treba uzeti u obzir da kosovsko društvo ne nudi mnogo na socijalnoj politici. Mali je broj onih koji dobijaju ovu pomoć i isključivo iz razloga što su kriterijumi vrlo oštri i malo je njih koji mogu da ih ispunje. I srbijanska vlada je poslednjih dve godine pojačala kriterijume, tako da je već i broj korisnika izgubio ovu pomoć. U mesecu Novembru 2009 Centar za Socijalni Rad u Istoku je u kategoriji korisnika evidentirao oko 17 porodica iz srpske zajednice. Otprilike 230 penzionera pripadnika srpske zajednice profitiraju po tom pitanju od kosovske vlade u ovoj opštini.

Postojeće inicijative:

Domaće kao i one inostrane institucije tokom zadnjih deset godina su realizovale na desetine infrastrukturnih projekata za poboljšanje životnih uslova obuhvatajući i izgradnju ulica, vodovodne i kanalizacione mreže kao i druge stvari u mestima gde živi srpska zajednica, pa je to i uticalo na poboljšanje kvaliteta života i u ovim sredinama.

Ima dve ambulante koje pružaju primarne zdravstvene usluge koje su finansirane od R. Srbije. U zdravstvenom centru u Osojane ima jedna ekipa od 39 zaposlenih lekara i drugog medicinskog osoblja. Dok u Crkolezu postoji jedna ambulanta koju opslužuje ekipa od nekoliko članova a tu se obavljaju i posete od medicinskog osoblja za potrebe zajednice. Zvaničnici kosovske medicine nemaju veze sa ovih dva sela ali oni pružaju usluge bez razlike tj i za srpsku zajednicu u ambulantama susednim selima i u bolničkom centru u Istoku.

Postoji minimalna socijalna pomoć za 17 najsiromašnijih porodica koje ispunjavaju određene uslove zakona za dobijanje te socijalne pomoći. Takođe ima i socijalne pomoći koja stiže iz srbijanskih institucija.

U ambulantama koje finansira srbijanska vlada lekarske usluge kao i zdravstveno osiguranje su besplatni, za razliku od onih koje se menadžiraju od strane kosovskih institucija a u

kojima pacijenti participiraju nekom vrstom naplate.

Preporuke za dalje delovanje:

- Da ima viši broj lekarskih vizita u sredinama gde žive manjinske zajednice.
- Da se podrže projekti NVO-a iz manjinskih zajednica koje se tiču zdravlja i drugih bitnih pitanja.
- Da se podrže kategorije ljudi sa određenim potrebama, isključivo starijih lica kao i onih koji žive sami.
- Da se uredno menadžira ambijentom kao i obavi otklanjanje zaostalog smeća iz sela.

2.6 Anti-diskriminacija, sigurnost, manjinska prava i predstavljanje

Opis stanja :

Deset godina od završetka rata na Kosovu, srpska zajednica u istočnoj opštini je povratkom koncentrisana uglavnom u onim mestima gde je i pre bila većinska koncentracija tog stanovništva. Povratak je realizovan u nekoliko sela, gde je i vraćen mali broj stanovnika, dok je u urbanoj zoni samog grada Istok takođe vraćen samo jedan manji broj u naselju Ljug. U istočnoj opštini se desio najprvi povratak na Kosovu. U selu Osojane povratak je počeo još od 2001 godine a bio je praćen uz odgovarajuće mere sigurnosti, zato što su ratne rane još uvek bile sveže i u prvim godinama je bilo zabeleženo nekoliko manjih mešetničkih incidenata. I ako je bilo nereda, isključivši događaje Marta 2004 godine, i rušenja po celom Kosovu u ovih 5 godina proces povratka se nastavio u nekoliko sela bez ikakvih mešetničkih incidenata. Pripadnici srpske zajednice sada se slobodno kreću, izlaze da obavljaju svoje administrativne poslove kao i u kupovini u Istoku i Pećini bez pratnje policije ili KFOR-a. Isto tako ni na ulazima u sela nema potrebe za kontrolne punktove, vojna baza KFOR-a u Osojanima ne postoji više. Ovako dobra atmosfera kao i veliki angažman vlasti u istočnoj opštini i vladi Kosova su učinili da u poslednje dve godine ima i prvih povratnika u samom gradu Istok, a koji su dobro primljeni od svojih suseda, nešto što je bilo pre nekoliko godina takoreći i nezamislivo i nemoguće.

Dok je napravljen napredak na poljima sigurnosti i po pitanju slobodnog kretanja u poslednjih pet godina, na aspektu političkog predstavljanja bilo je povratka unazad takoreći i za pet godina. Srbi u istočnoj opštini nemaju nijednog svoga predstavnika u Skupštini Opštine. U prva dva mandata skupštine

opštine od 2001 do 2004 godine u skupštini od 27 delegata bio je po jedan srpski predstavnik. Na dva mandata lokalnih izbora, srpski politički subjekti su uzeli učestvovali, tako što je njihove predstavnike imenovao predstavnik UNMIK-a u dogovoru sa opštinskim vlastima i zajednicom. U poslednja dva puta održanih lokalnih izbora srpski politički subjekti nisu uzeli učestvovali a na opštinskom glasanju i oni su ostali bez predstavnika u skupštini. Računa se da sadašnji kapacitet njihovih birača bi mogao dati jednog ili dvojicu opštinskih delegata. Angažman opštinskih vlasti uz podršku međunarodnih vlasti na Kosovu su stvorili jednu povoljnu klimu komuniciranja, koja može poslužiti kao uticaj na srpsku zajednicu da se odazove na sledećim izborima. Na izborima 2009 je bila akreditovana i jedna srpska partija (SDS KiM) ali nije izašao dovoljan broj glasača da je podrži. Što se pak tiče tretiranja srpske zajednice u istočkoj opštini bilo da je reč o predstavljanju, o procesu povratka, integraciji ili obnovi kućama, uvek su međunarodne vlasti kao i lokalna uprava prednost davale ovoj zajednici u odnosu na sve ostale manjinske zajednice. Ovo se dešavalo zbog aktuelnog političkog procesa na Kosovu. Interesovanje međunarodnog faktora za ovu zajednicu je bio znatno veliko i zbog rata koji se dogodio pre kao i zbog stalnih garancija koje je trebalo da se daju kosovskim srbima; za njihovu fizičku i materijalnu sigurnost, za održiv povratak, reintegraciju i ostalo. Favorizovanje ove zajednice je uračunato i u procesu povratka, obnovi kućama, i to u odnosu na bošnjačku, romsku i egipćansku zajednicu koje imaju znatno veći broj stanovnika dok vrlo simbolično predstavljanje. Sem toga zajednica ima jednu veoma veliku podršku od strane Srbije koja pruža jedan znatni broj plataa i drugih dotacija za ove žitelje. Što se tiče izgradnje kućama koje su zapaljene tokom rata, srbi su profitirali time što im je izgrađeno oko 300 kućama, kao i realizovan je povratak u preko dvanaest različitih lokacija istočke opštine, dok je za Rome i Egipćane realizovana samo dva projekta organizovanog povratka i to u naseljima Dubrava i Crnce sa ukupno 22 kućama. Za bošnjačku zajednicu do sada nije bilo nijednog projekta organizovanog povratka i broj kućama kojima se profitiralo od strane donatora je veoma simboličan.

Postojeće inicijative:

Srpski jezik se koristi prilikom školovanja, u školama ove zajednice se radi po planu i programu koji je izradilo Ministarstvo za Obrazovanje R. Srbije. Srpski jezik je takođe službeni jezik na Kosovu a i na opštinskom nivou. Na ovom jeziku se prevode sve zvanične odluke, opštinski pravilnici kao i ostala opštinska dokumentacija.

Na ovom jeziku su i natpisi na svim državnim institucijama, školama, ulicama, saobraćajnim tablama i baš svi drugi javni natpisi.

Istočka opština je uposlila jedan mali broj pripadnika ove zajednice u državnom sektoru, samo su tri osobe zaposlene za sada. Opština stalno izražava spremnost da uposli i druge pripadnike ove zajednice, ali je sama zajednica više preferirala plate iz Srbije zato što su puno veće od onih iz kosovskog budžeta.

U visokoobrazovnom sistemu Kosova postoji mogućnost upisa studenata iz ove zajednice na Fakultetu primenjenih nauka biznisa u Pećini gde se održava nastava na bosanskom jeziku u nekoliko smerova.

Predstavljanje manjina u kosovskom parlamentu je predviđeno ustavom Kosova. Prema kosovskom ustavu u republičkom parlamentu 100 delegata se bira glasovima birača dok ostalih 20 je rezervisano za manjine, a od toga čak 10 mesta pripada srpskoj zajednici.

U Istok jedan podpredsednik opštine kao i podpredsednik opštinske skupštine je predviđeno da bude iz redova manjinskih zajednica. Trenutno pošto srbi ne učestvuju na izborima, ove dužnosti obavljaju jedan Bošnjak i jedan Egipćanin. Jedan predstavnik iz srpske zajednice sudeluje u komitetu za politiku i finansije, to je glavni komitet koji formira opštinsku politiku Skupštine, dok drugi su obuhvaćeni u ostalim komitetima. Skupština ima dva komiteta koji su predviđeni za tretiranje manjinskih problema a to su; Komitet za zajednice i Komitet za posredovanje, gde manjine imaju većinu članova.

Dok u okviru opštinske uprave su dve kancelarije koje se bave pitanjima zajednica a to su: Opštinska Kanclerija za Zajednice kao i Kancelarija za Povratak.

Skupština Opštine Istok do 2009 je izdvajala svake godine 11 odsto iz svog godišnjeg budžeta za manjinske zajednice.

Opština svake godine izrađuje strategiju za povratak i usvaja je u skupštini opštine.

Preporuke za dalje delovanje:

- da se radi na integraciji srpske zajednice
- da se radi sa zajednicom da bi izašli na sledeće izbore
- da se analizira mogućnost da ima rezervisanih mesta za srbe u Skupštini Opštine
- da se podstakne na zajedničke multietničke projekte koji bi uticali na međususedske kontakte
- da se pokrenu kampanje podizanja svesti oko funkcionisanja domaćih institucija, zakona i lokalnih pravilnika

2.7 Kultura, mediji i informisanje

Opis stanja: Srpska zajednica u istočkoj opštini ima svoju kulturu kao i jezik koji se znatno razlikuje od jezika većinskog albanskog stanovništva koje živi u ovoj opštini. Iz toga razloga po pitanju kulture i informisanja ova zajednica ima svoje posebne potrebe koje neotkidivo povezuju ovu zajednicu sa svojom matičnom zemljom - Srbijom. Tako što se tiče informisanja oni se uglavnom informišu preko srbijanskih medija. Eji je centar u Beogradu. U srbičkom selu Suvo Grlo postoji jedan lokalni radio koji se naziva Radio Tri Srca i koji se prati na ovim lokacijama. A tako i postoji i radio Goraždevac iz Peći koji emituje i lokalne vesti do istočke opštine i emituje 24 satni program. Budući da je i Radio Tri Srca deo jedne mreže srpskih stanica na Kosovu, prenosi i potrebne informacije iz svih opština i sredina gde žive srbi na Kosovu, i tako na neki način utiče na formiranje zajedničkog prostora informisanja i komuniciranja među kosovskim srbima. Što se pak tiče televizije, stanovnici sela Osojane a i oni u okolnim selima su povezani sa jednom satelitskom mrežom koja im prenosi programe glavnih srpskih televizijskih stanica. U selu ovi programi se prate putem satelitskih antena. Ovi kanali pružaju dovoljno informativnog i zabavnog programa, kao i kulturnih i drugih priloga za ovu zajednicu. Ali ova zajednica ima najviše potrebe za više lokalnih vesti koje se tiču života srba na Kosovu i u istočkoj opštini kojih ima vrlo malo u ostalim srpskim medijima. Srpska zajednica nema nekog novinskog medija. Srpska zajednica nema nijednog lokalnog štampanog medija dok za kosovsku štampu i nemaju nekog posebnog interesovanja.

Tokom pet godina jedan deo te potrebe za informisanjem ove zajednice o lokalnim zbivanjima su zadovoljavale jedne regionalne novine civilnog društva "Kasneci" (Glasnik), izlaženje ovih novina pomagali su finansijski OSCE i USAID kao i razni donatori do 2007 godine kada je prestao i da izlazi ovaj list. Ovaj list je štampan na albanskom i srpskom jeziku, informišu i tako i o životu i problematikama srba u celom pećkom regionu. Ova novina je najpre rukovodena od strane OSCE-a a onda njom upravljala NVO "Syri i Vizionit" iz Peći, i u okviru toga je bilo nekoliko stranica koje su bile posvećene manjinskim pa samim tim i srpskoj zajednici.

Što se tiče kulture u istočkoj opštini ima nekoliko objekata koji imaju značaja kao kulturno nasleđe. Sačuvana je jedna crkva u centru Istoka a i jedan pravoslavni Manastir koji se nalazi na obližnjem brdu u blizini samog grada kao najznačajniji objekti kulturne baštine istočkih srba na Kosovu.

U okviru zajednice trenutno ne postoji nijedno udruženje koje bi se bavilo očuvanjem i nastavkom baštinenja folklornog kulturnog nasleđa srba. Pre je zarad očuvanja narodne kulturne baštine postojalo jedno kulturno umetničko društvo a koje već deset godina i ne funkcioniše. Do sada ova zajednica nijednom nije podnela zahtjev za formiranje nekog Kulturno umetničkog udruženja ili nekog srpskog centra koji bi mogao igrati ulogu koordinatora kulturnog života kod ove zajednice. Ovaj organ bi mogao motivisati mlade da učestvuju i dalje produžavaju ovu kulturnu tradiciju ove zajednice, putem folklor a i igre, pesme i tradicionalne srpske nosnje i drugih osobenosti. Formiranje ovog udruženja trebalo bi se podržati faktom da su potrebni fondovi počešći od tradicionalne nosnje koje su vrlo skupe pa i dosta ostalih sredstava.

Dok u selima Osojane i Crkolez postoji infrastruktura kao i potrebni prostor, ostala sela imaju zahteva za izgradnju malih objekata koji bi odigrali ulogu mini Doma Kulture. Izgradnja ovih kulturnih objekata po ovim selima bi poslužila i za održavanje ne samo kulturnih aktivnosti, već i onih omladinskih, pa čak i za druge obrede i ceremonijale skladno realnim potrebama samog stanovništva.

Postojeće inicijative :

Na javnom servisu Kosova RTK se emituju Vesti od 15 minuta svakoga dana na srpskom jeziku, dok uveče pola sata prenose se i vesti Glasa Amerike tako i na ovom jeziku. Ova televizija isto prenosi jednom nedeljno jednosatni magazin na srpskom jeziku nazvan "Nedeljni kolaž". Ove emisije koliko toliko služe informisanju i srpskoj kulturi. Program na srpskom tako i prenosi i informacije o životu ove zajednice kao i o razvoju u ovoj zajednici, zatim značajne događaje kao i razvoje i tako stvaraju i jedan most među kosovskim srbima. Naravno postoji i sedmična zabavno obrazovna emisija "Sve je moguće" sa Anomij koja je veoma gledana.

Radio Tri Srca i Radio Goraždevac su radio stanice za koje su mnoge organizacije dale donacije i odvojili su se mnogi projekti kako bi u stvari ove radio stanice bile na usluzi ovdašnjim stanovnicima.

Novina "Kasneci" "Glasnik" za pet godina je pisala na srpskom i albanskom jeziku o razvoju iz opština u regionu i prenosila albanskom čitaocu probleme sa kojima se realno suočava srpska zajednica u opštinama; Peći, Klini, Dečanima i Istoku.

Preporuke i dalje delovanje :

- da se podrži formiranje jednog kulturno-umetnickog društva (ili nekog drugog kulturnog organa) koji bi se bavio oĉuvanjem folklor srba
- da se izdvoji budŹet za oĉuvanje kulturne baštine ove zajednice
- da se finansira izgradnja doma kulture po selima
- da se sagleda mogućnost pokretanja jednog lista na srpskom ili da se nastavi sa izdavanjem novine Kasneci/Glasnik
- da se promovišu programi za oĉuvanje srpske kulturne baštine u istoĉkoj opštini

2.8 Prava Źena

Opis stanja : Źto se tiĉe pozicije Źena u srpskoj zajednici, nema neke razlike i odnosu na ostale zajednice u ovoj opštini. Porodice iz ove zajednice uglavnom su patrijarhalnog vaspitanja i kao takve i funkcionišu te toliko i ne pridaju znaĉaja uĉešću Źene u politiĉkom i društvenom Źivotu. Politiĉki subjekti iz srpske zajednice nemaju foruma Źena u okviru partije, dok interesovanje Źena za politiku i nije baš dovoljno. Źto se pak tiĉe razlike u zapošljavanju između muškog i Źenskog pola u javnom sektoru i nije neka diferencija ali u mnogim nezaposlenim porodicama Źene se uglavnom bave domaćinstvom i kućnim poslovima. U poslednjih deset godina je bilo angaŹmana za formiranje jednog nevladinog sektora gde bi se Źene organizovale no to nije rezultiralo niĉim supstancijalnim.

U selima Crkolez i Osojane ima veći broj Źitelja dok u okolnim selima ove opštine ima veoma mali broj Źena i nema mogućnosti za samoorganizovanje Źena ili pokretanje neke takve inicijative da bi se dovelo do promene u unutrašnjosti same te zajednice. U većini ovih sela zajednica je iznela svoje zahteve za izgradnju jednog objekta kao Źto je Dom Kulture ili centar za zajednicu tj ambijent u kojem bi se i Źene mogle okupljati i gde bi mogle realizovati projekte koji se veŹu za aktivnosti proizašle iz njihovih potreba.

Postojeće inicijative:

Jedan veći broj Źena radi u drŹavnom sektoru gde je njihova zastupljenost dobra. Dok za one koje nisu zaposlene u Osojane i Crkolezu ima spremnosti i potencijala da se radi na raznim poslovima gde se moŹe angaŹovati Źena, bilo da se radi o ruĉnim radinostima, bilo o projektima koji se tiĉu Źivenja i krojenja, frizerskih salona ili nekih drugih poslova i

kurseva. Do sad nije bilo nikakvog podsticaja za njihovo aktiviziranje. U selu Crkolez u okviru omladinskog centra u ovom selu koji je financiran od istoĉke opštine i Care International-a postoji radionica sa šivaćim mašinama u kojima je radeno u jednom kraćem vremenskom periodu ali zbog nedostatka ideja i podrške donacijama nije postignuto da se više i održivije aktiviraju Źene ovog sela.

Preporuke za dalje delovanje:

- da se stvori više prostora za ukljuĉenje Źena iz srpske zajednice u kulturno-politiĉki Źivot
- da se organizuju kursevi za Źene, kursevi za kompjutere, internet i druge aktivnosti ali i kursevi za razna profesionalna osposobljavanja
- da se stvore mogućnosti zaposlenja Źena
- da se podrŹe ideje organizacija Źena te se tiĉu samih Źena
- da se stave u pogon postojeći kapaciteti u selima Osojane i Crkolez gde bi se zaposlio određeni broj Źena

III. Intervencija u zajednici

3.1 Uvod

Ovaj deo strategije se tiĖe pristupa samim lokacijama, sa posebnim projektima po naseljima i selima istoĖke opštine. Uglavnom najĖeö e u ovom delu su najĖeö i projekti koji se tiĖu infrastrukture, projekti putne infrastrukture, vodovodne mreĖe, kanalizacionih sistema, objekata za oĖuvanje kulture, i dr.

U ovom delu tokom izrade strategije zajedno sa zajednicom, Syri i Vizionit je pokušala i da uradi pribliĖni predraĖun kostoā koji implicira budĖet za posebne projekte.

Na ovaj naĖin ovi zahtevi zajednice su dobili formu mini projekata, u kojima je po nekom zajedniĖkom modelu odre eno nekoliko zahteva kao što je pribliĖni kosto proraĖunate cene, objektivni i ciljevi, korisnici, i td. Ovi podaci su smatrani kao prvi ogled za ppojavljivanje pred opštinom i drugim donatorima kako bi se izmerila mogu nost finansijskog angaĖmana.

Sprovedba ovih projekata ublaĖava najvidljivije probleme ove zajednice a šta se zapaĖa na prvi pogled u mestima gde ova zajednica ŗivi, ali ne rešava sve problematike vezane za zajednicu, tako da ovaj tre i deo strategije treba videti samo kao dodatak drugom delu u kom su date preporuke.

Na ovoj listi projekata je obuhva eno osam kljuĖnih lokacije, onih sela i naselja gde se zahtevi zajednice mogu jasno artikulirati pred donatorima.

1. Selo BlagaĀa

Selo BlagaĀa je uglavnom naseljeno pripadnicima srpske zajednice a u preratnom periodu je smatrano naseljem Djurakovca dok je sad preinaĀeno u jedno manje selo u kom uglavnom žive srbi.

BlagaĀa se nalazi u okruženju sela –urakovac, ŹaĀ, Źaljinovica i Trbuhovac, tj uglavnom sa selima koja su pretežno naseljena sa Źiteljima koji pripadaju ve inskoj albanskoj zajednici. Selo BlagaĀa je mesto gde je došlo do povratka raseljenih a taj povratak je zapoĀet 2005 godine, izgra eno je za sada nekih 24 ku e iskljuĀivo za povratnike iz srpske zajednice, dok trenutno sada je u toku izgradnja još tri ku e i to za pripadnike crnogorske manjinske zajednice u ovom selu. Trenutno u ovom selu stalno živi oko 12 familija koje Āine neki ne baš veliki broj Źitelja pripadnika ove zajednice. Tako e ima jedan izvestan broj familija koje se povremeno pojavljuju i vra aju.

Stanovnici sela uglavnom žive od poljoprivrede i stoĀarstva pošto niko od meštana nije zaposlen (sem onih u paralelnim institucijama) i sem spomenutog živi se od penzija i socijalne asistencije.

InaĀe od projekata celo profitiranje ovih stanovnika u ovom proteklom periodu su; kanalizacija, uliĀna rasveta, po nekoliko grla muznih ovaca, a šta je stvorilo poboljšanje u uslovima za život.

Naziv projekta: Stavljanje u funkciju Centra za Familijarnu Medicinu u –urakovcu

Sektor: Zdravstvo

Vremenski rok: 1 godina (poĀevši od 2012 godine)

Mesto: BlagaĀa - Istok

Budžet: 30 000 Ā

Cilj projekta:

Ovim projektom se teži staviti u funkciju Centar za Familijarnu Medicinu u urakovcu koji je u periodu pre rata kao takav funkcionisao. Cilj projekta je stvoriti bolje uslove za življenje svim stanovnicima a posebno povratnicima ovog i okolnih sela koji su uglavnom starije i osobe kojima je potrebna zdravstvena nega.

Objektivi:

Obezbe ivanje objekta za zdravstveno zbrinjavanje.

Unapre enje zdravstvene sigurnosti za ovu kao i druge zajednice ove regije.

Stavljanje u funkciju ove zdravstvene ustanove Āime e se poboljšati kvalitet usluga kao i poverenje u dotiĀene institucije.

Poboljšanje zdravstvenih uslova u zajednici.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta e biti stanovnici ovog i okolnih sela, sa posebnim naglaskom na Źitelje sela BlagaĀa koji su se vratili u znaĀajnijem broju a koji uglavnom priparaju starijoj dobi i samim time imaju više potrebe za bolje zdravstvene usluge.

Pristup:

Po ovom projektu se predvi a objekat koji e se staviti u funkciju kako bi služio kao zdravstvena ustanova, a koji bi pozitivno promenio situaciju u zdravstvu za Źitelje okolnih sela pošto funkcionalno u ovog centra stvaraju se velike olakšice u pružanju elementarnih zdravstvenih usluga.

Naziv projekta: Uređenje seoskog puta

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: BlagaĀa - Istok

Budžet: 4 500 €

Cilj projekta:

Ovaj projekat ima za cilj poboljšanje uslova u infrastrukturi uredivši i posuvši šljunkom seoski put, na taj način će se stvoriti bolji uslovi za stanovnike ovog sela.

Objektivi:

Poboljšanje uslova za život stanovnicima ove zone.

Podiže se nivo bezbednosti u saobraćaju. Otklanjanje diskriminacije po pitanju infrastrukture za ovo selo.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta će biti žitelji srpske zajednice sela BlagaĀa, kao i pripadnici drugih zajednica iz okolnih sela koji zbog raznih potreba frekventiraju ovim istim putem.

Pristup:

Po ideji ovog projekta šljunkom će se posuti glavni put kroz selo BlagaĀa, a gde će pristupa imati i žitelji ostalih sela. Put je dužine 3 km a širok 4 m. Ovaj put će istodobno poboljšati uslove življenja za sve žitelje uključujući i one najmlađe, a što znači da će stvoriti bolje uslove bez obzira na bilo kakve unutrašnje razlike.

Naziv projekta: Instaliranje fiksne telefonije

Sektor: Informisanje i mediji

Vremenski rok: 9 meseci (počevši od 2010 godine)

Mesto: BlagaĀa - Istok

Budžet: 17 000 €

Cilj projekta:

Opremanje žitelja BlagaĀe fiksnom telefonijom, internet vezom i drugim uslugama u cilju poboljšanja njihovih životnih uslova. Tako će postojati i paket ponuda programa kablovske televizije, te mnoštva drugih odgovarajućih povoljnosti.

Objektivi:

Poboljšava se komunikacija između povratnika i njihovih porodica u Srbiji.

Unapređuje se infrastruktura kroz ponude i drugih mogućnosti sem telefonije, kao što su internet i kablovska televizija i sl.

Podizanje nivoa komunikacija među samim stanovnicima.

Korisnici:

Ovim projektom direktni korisnici su pripadnici srpske zajednice ovog sela jer im se omogućavaju neke potrebne usluge koje stvaraju bolje komunikacijske mogućnosti. Tako će i PTK direktno profitirati povećanjem konzumatora raznih usluga koje nudi.

Pristup:

Ovim projektom se teži stvoriti bolji pristup po pitanju komunikacija. Tako će i pristup institucijama se uzdići na viši nivo od zajedničkog interesa a šta omogućava bolje iskorištavanje postojećih resursa ovde.

2. Selo Crkolez

Selo Crkolez se nalazi 40km od grada Istok, a izme u sela Suho Grlo, Padalište, UKĒa i Rudnik. Za razliku od ostalih sela gde živi srpsko stanovništvo u ovom selu živi ve i broj pripadnika srpske zajednice, ukljuĒuju i i znaĒajan broj mladih. Jedan deo ovih mladih ljudi su studenti, drugi deo su uglavnom oni koji poha aju srednju i osnovnu školu u ne baš zanemarljivom broju.

Selo Crkolez ima 2 izgra ene škole posle rata a tako e i zdravstveni centar se nalazi u ovom selu gde se usluge pružaju pripadnicima srpske zajednice. U ovom selu su uglavnom povoljni životni uslovi u upore enju sa drugim mestima a po pitanju zaposlenosti, zdravstva, obrazovanja i drugih službi za gra ane.

Tako e u Crkolezu funkcioniše i opštinska pod-kancelarija, mladi imaju Omladinski Centar koji je u dobrom infrastrukturnom stanju ali (za sada) nedostaje aktiviranja. Seljani se uglavnom bave poljoprivredom i u toj sferi su profitirali potrebnim sredstvima, no ima i onih koji žive od socijane pomo i, kao ima i ve i broj onih koji su zaposleni i imaju bolje životne uslove. U opšte u ovom selu je zaposlena 21 osoba u obrazovanju i 4 u zdravstvu.

Naziv projekta: Funkcionalizacija Omladinskog Centra u Crkolezu

Sektor: Omladina

Vremenski rok: 1 godina (poĒevši od 2010 godine)

Mesto: Crkolez - Istok

Budžet: 12 000 €

Cilj projekta:

Cilj projekta je staviti u funkciju seoski Omladinski Centar stvorivši mogućnost za raznovrsne aktivnosti. Ujedno ovaj projekat podstiče mlade da sara uju bave i se raznim omladinskim aktivnostima a koje su veoma korisne za njih.

Objektivi:

Funkcionalizacija Omladinskog Centra u selu Crkolez kroz opremanje potrebnim sredstvima za omladinske aktivnosti. Angažman mladih u omladinskim sferama. Razvoj raznih omladinskih aktivnosti posredstvom kojih se reflektuju pozitivni rezultati u prevazilaženju predrasuda. Stvaranje boljih uslova i za mlade iz srpske zajednice.

Korisnici:

Najpre ovim profitiraju mladi srpske zajednice sela Crkolez koji su zainteresovani da obogate omladinski, sportski, kulturni i druge sfere omladinskog života i to za razne uzraste kroz pove anje saradnje sa drugim zajednicama koje žive u ovom selu.

Pristup:

U okviru ovog projekta se teži stavljanje u funkciju seoskog omladinskog centra. Pošto je objekat u solidnim infrastrukturnim uslovima potrebno je iniciranje mladih koji bi implementirali razne korisne projekte za njih same.

Naziv projekta: Uređenje i funkcionalizacija
Doma Kulture

Sektor: Kultura

Vremenski rok: 6 meseci (počevši od 2012
godine)

Mesto: Crkolez - Istok

Budžet: 15 000 €

Cilj projekta:

Projekat ima za cilj da stavi u funkciju Dom
Kulture u Crkolezu, na način da zajednica
ovog sela ima mogućnosti da ga koristi za
raznovrsne aktivnosti.

Objektivi:

Obezbeđivanje objekta za razvoj raznih
kulturnih višestrukih aktivnosti ovog i okolnih
sela.

Unapređenje kulturnih aktivnosti i
iskorišćavanje raznih vrednosti za druženje i
stvaranje saradnje u raznim sferama.

Eliminisanje predrasuda i unapređenje po
pitanju suživota i međuetničke saradnje.

Korisnici:

Korisnik će najpre biti srpska zajednica sela
Crkolez gde značajan broj mladih živi. U
opštem smislu korisnici su i svi žitelji sela obe
zajednice svih uzrasta i polova.

Pristup:

Stavljanjem u funkciju Doma Kulture u
Crkolezu stvara se bolji i lakši pristup za
razvoj raznih aktivnosti zajednice u fokusu a
tako će i ostalim žiteljima koji su
zainteresovani za saradnju i jedan veoma
dostojanstveniji život.

3. Selo Koš

Selo Koš se nalazi na južnoj strani grada Istok i to između sela Osojane, Drenje i Poljane u ovoj opštini, kao i graniči se sa selima Renovac i Rskovica koja pripadaju klinskoj opštini.

Koš selo Ćiji povratak je zapoĀet 2005 godine a u proteklom periodu je izgra Āena 51 ku Āa u kojima je nekih 25 naseljeno i stalno živi tu a drugi deo se nije vratio za sada, dok jedan deo mladih je u pokretu i povremeno dolaze i odlaze.

U selu postoji osnovna škola ali za sada se koristi isključivo za nastavu na albanskom jeziku dok ovdašnja deca srpske pripadnosti školu poha Āaju u obližnjem selu Osojane za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Uglavnom porodice žive od socijalne pomo Āi, od njih je samo 4 zaposleno i to; dvoje u prosveti kao i isto toliko u postojećim paralelnim opštinskim strukturama.

Naziv projekta: Opremanje pija Āom vodom

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (poĀevši od 2011 godine)

Mesto: Koš - Istok

Budžet: 85 000 Ā

Cilj projekta:

Ovaj projekat ima za cilj da obezbedi vodu za pi Āe žiteljima sela Koš koji se još uvek snabdevaju vodom iz bunara a koja ne ispunjava ni najminimalnije uslove za ovakvo korišćenje, dok je udaljenost nove vodovodne mreže nekih 2km. Velik je broj meštana i nužnost za ovu elementarnu potrebu veoma urgentna.

Objektivi:

Obezbe Āivanje pitke vode za žitelje sela Koš. Ispunjavanje elementarnog prava na pija Āu vodu potrebnog za egzistenciju. Realizovanje obaveza prema građanima od strane odgovornih institucija. Podizanje nivoa uzajamnog poverenja zajednice i institucija.

Korisnici:

Korisnik ovog projekta je srpska zajednica sela Koš kojima je veoma potrebna voda za pi Āe a Āime bi se obuhvatili svi stanovnici ovog sela.

Pristup:

Po ovom projektu stvara se pristup vodovodnoj mreži i za žitelje sela Koš a koji treba biti dug nekih 2 km i gde Āe biti uključeni svi žitelji srpske zajednice. Istodobno ovaj projekat stvara bolji pristup i osigurava i druge elementarne potrebe meštana kao i otklanja opasnost od pojava zaraze i raznih alergija prouzroĀenih od strane neĀiste bunarske vode.

Naziv projekta: Ure enje kanalizacije u selu Koš

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 9 meseci (počevši od 2012 godine)

Mesto: Koš - Istok

Budžet: 55 000 €

Cilj projekta:

Pružiti bolje u slove za žitelje sela Koš, kao i da se reši problem crnih i fekalnih voda u selu. Košu nedostaje kanalizacija duga 1,5km koja bi odvodila otpadne vode iz ovdašnjih doma instava a što bi pozitivno uticalo na oĀuvanju zdravlja ovdašnjeg življa.

Objektivi:

Rešenje problematike nedostatka kanalizacije u selu.

Stvaranje boljih uslova za život zajednice posredstvom ure enja seoske kanalizacije. UkljuĀivanje svih doma instava na gradskoj kanalizacionoj mreži.

Zaštita stanovništva od isparavanja gasova i drugih uticaja ovih voda.

Korisnici:

Profiteri su svi žitelji sela a posebno srpska zajednica kao i drugi koji ovde žive, pošto još uvek nemaju rešen problem nedostatka kanalizacije. Tako e kanalizacijom se osigurava zaštita zdravlja seljana a posebno zdravlje dece...

Pristup:

Po ovom projektu zapoĀinje otvaranje kanalizacije za celo selo i nastavlja sve do njegovog ukljuĀivanja u gradsku kanalizaciju. Dužina kanalizacije je 1,5 km i prostire se selom na naĀin da se mogu prikljuĀiti sve ovdašnje ku e.

Naziv projekta: Obnova izgradnje Doma Kulture

Sektor: Kultura

Vremenski rok: 1 godina (poĀevši o 2011 godine)

Mesto: Koš - Istok

Budžet: 40 000 €

Cilj projekta:

Ovaj projekat ima za cilj obnovu izgradnje Doma Kulture u selu Koš, a istovremeno i da ponovo aktivizuje omladinske, kulturne i razne druge aktivnosti u ovoj zajednici.

Objektivi:

Restauracija Doma Kulture s'ciljem aktiviziranja mladih koji su kljuĀni nosioci naprednih ideja.

Porast broja raznih kulturnih, zabavnih i drugih aktivnosti u selu.

Restauracija ovog objekta koji nudi mogu nosti me uetniĀke saradnje a u prvom redu me u mladima te potom dalji razvoj aktivnosti i udrugim segmentima društva.

Korisnici:

Korisnici e biti sve zajednice bez izostavljanja bilo koje zajednice. Tako e korisnici ovog projekta e biti i uĀenici ovdašnjih škola i drugih uzrasta koji e imati mogu nost sprovo enja raznih kulturnih, edukativnih i drugih programa za mlade i ostale.

Pristup:

Po ovom projektu e se sprovesti kompletno renoviranje objekta a koji nije u valjanom infrastrukturnom stanju. Istovremeno, da bi se na pravi naĀin stavilo u funkciji ovaj objekat tako e treba opremit sa svom potrebnom opremom za adekvatno korištenje u razne svrhe.

Naziv projekta: Opopravke puta Koš - Osojane

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: Koš - Istok

Budžet: 40 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovog projekta jeste popravka asfaltnog puta koji povezuje sela Koš i Osojane, sa ciljem poboljšanja kretanja meštana, kao i da posluži i za povezivanje i drugih sela ovog regiona. Put će se asfaltirati u dužini od 3 km i širini od 5m.

Objektivi:

Obezbeđivanje jedne neophodne saobraćajnice koja povezuje selo Koš sa svim okolnim selima.

Poboljšanje uslova na putnoj infrastrukturi. Stvaranje elementarnih uslova za normalno kretanje i ispunjavanje elementarnih životnih građanskih potreba.

Stvaranje boljih uslova za održiv povratak u ovom selu.

Korisnici:

Direktni korisnici ovog projekta će biti srbi Koša i Osojana, ali i žitelji okolnih sela koji mogu koristiti ovaj put kao tranzitni da bi kraće i bezbednije stizali na razne druge okolne destinacije u čijem je središtu Koš.

Pristup:

Po ovom projektu treba sprovesti popravke puta koji povezuje ne samo ova dva sela već i druga okolna, a treba uraditi jedan novi sloj asfalta koji bi rezultirao pokrivanjem oštećenja na postojećem asfaltiranom putu.

4. Selo Suvi Lukavac

Suvi Lukavac se nalazi 10 km udaljen od grada Istoka i to na desnoj strani magistralnog puta Pe Mitrovica a koji je u okruženju sela; Srbobran, Osojane, Kovrage, ŽaĀ i BlagaĀa.

Suvi Lukavac je sada multietniĀko selo gde Źive mnoge zajednice, poĀevši od srba kao najbrojnije pa onda ima albanaca, bošnjaka, egipĀana i roma koji su se vratili.

Stanovnici ovog sela uglavnom Źive od poljoprivrede i stoĀarstva, a jedan ve i broj ovdašnjih familija Źive od socijalne asistencije.

UĀenici srpske etniĀke pripadnosti iz ovog sela pohaĀaju osnovnu i srednju Źkolu u obliĹnjem selu Osojane jer u Suvom Lukiavcu ne postoji ova ustanova gde bi i pripadnici ove zajednice redovno pohaĀali nastavu, a za sticanje visog obrazovanja studenti putuju u severnom delu Mitrovice. A tako e i druge usluge npr kao Źto su zdravstvo i td pripadnici ove zajednice potraŹuju u selu Osojane gdje postoji adekvatno opremljena ambulanta sa struĀnim osobljem.

Naziv projekta: Opremanje sela fiksnom telefonijom i drugim uslugama

Sektor: Informisanje i mediji

Vremenski rok: 1 godina (poĀevši od 2010 godine)

Mesto: Suvi Lukavac - Istok

BudŹet: 17 000 Ā

Cilj projekta:

Cilj ovoga projekta je da stvori povoljnije moguĹnosti po pitanju komunikacija za meŹtane ovog sela, a naravno i druge prate e usluge i povoljnosti koje se pruŹaju kao povoljne usluge.

Objektivi:

Instaliranje fiksne telefonije i povezivanje internet mreŹe i kablovske televizije te drugih povoljnih usluga.

Podizanje nivoa informativnih formi i komunikacija baziraju i se na potrebe zajednice.

Stvaranje boljih moguĹnosti komuniciranja i pristupa raznim elektronskim i vizuelnim medijima.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta e biti stanovnici ovog sela a posebno pripadnici srpske zajednice kao ve insko stanovniŹtvo ovdje i koje tiŹti nedostatak ovih usluga.

Pristup:

Po samom projektu ovom selu e se instalirati internet mreŹa, fiksna su programi kablovske televizije i druge povoljnosti, a s'ciljem poboljŹanja uslova za zajednicu i istovremeno poboljŹanje moguĹnosti informisanja i komunikacija posredstvom fiksnih telefona i internet veza.

Naziv projekta: Obnova izgradnje Doma Kulture

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2011 godine)

Mesto: Suvi Lukavac - Istok

Budžet: 40 000 €

Cilj projekta:

Ovaj projekat im za cilj stvaranje boljih uslova za kulturni i zabavni život stanovnika sela Suvi Lukavac.

Objektivi:

Poboljšanje uslova za napredak na kulturnom aspektu srpske zajednice sela Suvi Lukavac. Reorganizovanje mladih ovog sela kao i njihovo aktiviranje posredstvom kulturnih i drugih aktivnosti. Podizanje poverenja izme u mladih i institucija.

Korisnici:

Korisnici će biti svi stanovnici sela Suvi Lukavac kao i meštani okolnih sela, koji će imati mogućnost korištenja ovog Doma Kulture kako bi realizovali razne aktivnosti. Istovremeno ovo će koristiti i za aktiviziranje mladih koji će imati mogućnost razvoja aktivnosti u korist samih zajednica.

Pristup:

Po ovom projektu će se obnoviti Dom Kulture, a koji je još pre 10 godina oštećen i u potpunosti. Postoji jedna solidna osnova kao i potreba za jedno intervenisanje kod obnove kako bi se stavio u funkciju ovaj objekat a na dobrobit svih zajednica.

Naziv projekta: Ulična rasveta

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2012)

Mesto: Suvi Lukavac - Istok

Budžet: 15 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovoga projekta je da urbanizovanom delu sela Suvi Lukavac, koji se nalazi na putu koji vodi kroz Srbobran-Osojane kroz spomenuto naselje, da se instalira ulična rasveta u naselju što podrazumeva dužinu od negde 350 m.

Objektivi:

Poboljšanje infrastrukture i podizanje sigurnosti u selu. Stvaraju se povoljniji uslovi putnih komunikacija kao i sigurnost za povratničku zajednicu. Eliminiraju se opasnost raznih krivolovnih i drugih lovnih pojava a koje su za sada prisutne u ovom selu. Podizanje sigurnosti omladinu od pasa lualica koji su pretnja za sve pešake koji tuda prolaze a posebno za starce i učenike.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta će biti meštani sela Suvi Lukavac kojima je veoma potrebna ulična rasveta iz više bitnih razloga, a gde tako će profitirati i stanovnici okolnih sela koji koriste ovaj put čija će prolaznost biti sa vidno poboljšanim uslovima i to posebno u noćnim satima.

Pristup:

Posredstvom ovoga projekta se treba urediti ulična rasveta u dužini puta od nekih 350m, stvaraju se i tako poboljšani pristup za sve slučajne prolaznike kao i za same ovdašnje meštane i to po pitanju nekoliko različitih aspekata, obuhvativši ovde i ostale zajednice koje žive u ovom i okolnim selima a koji tako često svakodnevno zbog raznih potreba saobraćaju ovim putem.

5. Naselje Istočki Ljug

Istočki Ljug je urbanizovano naselje koje je deo Istoka a koji se nalazi na zapadnoj strani grada i graniči se sa gradskim. Ovo naselje je i pre rata bilo naseljeno uglavnom žiteljima koji pripadaju srpskoj zajednici a sačinjavalo je jednu veliku većinu ove zajednice u istočkoj opštini a gde su kao urbanizovana većina uglavnom bili zaposleni u drugim javnim institucijama kao i u poljoprivredi tog vremena..

Posle potpunog raseljavanja tokom 1999, od 2005 godine je započeo povratak ove zajednice u naselju a gde se do sada vratilo 46 familija a od toga njih približno 18 familija sa nekih 35 uglavnom starih osoba su stalno tu dok drugi deo vratih familija su u čestim posetama svom imoposedu, no ima i onih koji su svoja imanja već rasprodali.

U ovom naselju takore i sve ovdašnje familije srpske zajednice žive od starosnih penzija i socijalne asistencije, dok za sada samo jedan manji deo se počeo baviti poljoprivredom kao dodatnom materijalnom pojačanju sredstava za život.

Naziv projekta: Instaliranje ulične rasvete

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: Istočki Ljug - Istok

Budžet: 30 000 €

Cilj projekta:

Namere ovog projekta su da se stvore bolji uslovi za žitelje naselja Istočki Ljug, kao i da se ostvari pozitivan uticaj opšte sigurnosti zajednica. Ulična Rasveta treba biti prostrta u dužini od nekih 700 metara.

Objektivi:

Poboljšanje životnih uslova posredstvom neophodne ulične rasvete.

Podizanje sigurnosti kod zajednice u fokusu od rizika napada pasa litalica i sl.

Ispunjavanje potreba zajednica po pitanju opšte bezbednosti.

Unapređenje infrastrukture u naselju Istočki Ljug.

Korisnici:

Svi stanovnici naselja Istočki Ljug koji žive ovde imaju najprimarniji prioritet uličnu rasvetu a šta smatraju najnužnijom potrebom sada za jedan normalan život.

Pristup:

Instaliranjem ulične rasvete u naselju Istočki Ljug poboljšava se pristup ovom naselju eliminacijom nekih loših i štetnih pojava poboljšavajući uslove za podsticaj održivog povratka kojim bi se sigurno obuhvatio i jedan broj mladih.

Naziv projekta: Restauriranje kanala za navodnjavanje

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: Istočki Ljug - Istok

Budžet: 12 000 €

Cilj projekta:

Ovim projektom se teži sprovesti uređenje kanala za navodnjavanje i samim time poboljšati stanje održavanja plodnog poljoprivrednog zemljišta.

Objektivi:

Stvaranje elementarnih uslova za razvoj poljoprivredne delatnosti.
Stvaranje dodatnih izvora materijalnih prihoda i osiguravanje održivog povratka posredstvom jačanja ovdašnje poljoprivrede.
Pojačavanje mogućnosti za bolje iskorištavanje resursa koje se poseduje.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta će biti svi stanovnici naselja koji će iskorištavati ovaj kanal za navodnjavanje svojih plodonosnih zemljišta.

Pristup:

Na osnovi ovog projekta će se sprovesti uređenje kanala koji je dugačak nekih 1.3 km. Ovaj kanal za navodnjavanje će služiti za obradu plodnih imanja koje zajednica do sada nije imala povoljnu mogućnost iskorištavati na adekvatan način za navedene potrebe.

6. Selo Osojane

Osojane je najveće selo u istočnoj opštini naseljeno srpskom zajednicom. Osojane se nalazi između sela Suvi Lukavac, Šaljinovica, Tušep i Koš, inače ima razvijenu infrastrukturu uključujući i osnovnu kao i srednju školu, Dom kulture, Centar Familijarne Medicine, Opštinsku Podkancelariju, Omladinski Centar, sportski tereni i druga komplementarna infrastruktura.

U selu Osojane nije dolazilo do potpunog raseljavanja srpske zajednice u velikoj mjeri jer je jedan dio meštana ostao u selu a ostali dio se vratio tokom 2001 godine. Za razliku od ostalih sela naseljenim srpskom zajednicom u ovom selu je i ekonomsko stanje vidljivo bolje, a šta ga i čini da bude nominovano za stvaranje nove opštine u predstojećem procesu decentralizacije Kosova.

Obuhvativši ovde i velik broj sada zaposlenih u obrazovanju, opštinskim strukturama, zdravstvu, javnoj higijeni i dr. Pa čak i za one porodice koje nisu zaposlene uslovi življenja nisu loši jer imaju dovoljan broj poljoprivrednih sredstava za profit na polju poljoprivrede i stočarstva. Naravno ima dosta i onih koji žive od penzijskih davanja i socijalne pomoći.

Naziv projekta: Uređenje kanalizacije

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2011 godine)

Mesto: Osojane - Istok

Budžet: 60 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovog projekta jeste uređenje problematike neuređenosti crnih voda tj nedostatka kanalizacije u selu Osojane.

Objektivi:

Uređenje kanalizacije u selu Osojane. Stvaranje boljih uslova za život i smanjenje mogućnosti za razne infekcije. Unapređenje seoske infrastrukture zarad ožuvanja zdravlja i zadovoljavanja elementarnih potreba zajednice.

Korisnici:

Korisnici će biti svi stanovnici sela Osojane a posebno pripadnici srpske povratničke zajednice ovde.

Pristup:

Projekt teži tome da se reguliše pitanje kanalizacije u selu osojane i da se stvori mogućnost priključivanja za sve meštane kojima je potrebna ova kanalizacija koja će biti dužine 2 km. Istovremeno ova kanalizacija stvara poboljšanje uslova življenja svim seljanima posredstvom realizacije ovog projekta koji zadovoljava elementarne potrebe ove zajednice.

Naziv projekta: Prikluĉivanje grana na vodovodnu mrežu

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (poĉevši od 2010 godine)

Mesto: Osojane - Istok

Budžet: 130 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovoga projekta jeste opremanje vodom za piće sela Osojane kao i ukljuĉivanje svih ovdašnjih meštana na ovoj vodovodnoj mreži.

Objektivi:

Obezbeĉivanje pijaće vode za stanovnike sela Osojane.

Stvaranje boljih elementarnih uslova za bitisanje povratniĉkoj zajednici.

Podržavanje objektivnih potreba zajednice od strane samih institucija

Korisnici:

Od realizacije ovoga projekta direktnu korist će imati svi stanovnici sela Osojane a posebno pripadnici srpske zajednice koji ĉine apsolutnu većinu u ovom mestu.

Pristup:

Ureĉenje kanalizacije kao i prikluĉivanje svih grana na ovoj vodovodnoj mreži neophodno je izgraditi vodovod u dužini od nekih 3 km. Istovremeno je neophodno urediti i unutrašnju vodovodnu mrežu sa ciljem omogućavanja svim domaćinstvima da se prikljuĉe kako bi se ostvarilo zadovoljavanje opskrbe pićom vodom svim žiteljima ovog sela kojima je ona potrebna.

Naziv projekta: Asfaltiranje puta Šaljnovica - Opraške

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (poĉevši od 2011 godine)

Mesto: Osojane - Istok

Budžet: 65 000 €

Cilj projekta:

Ovaj projekat teži tome da se ostvari asfaltiranje puta kojim se povezuju selo Šaljnovica i naselje Opraške koje pripada obližnjem selu Koš.

Objektivi:

Ureĉenje puta koji povezuje sela Šaljnovica i Osojane sa naseljem Opraške koje pripada selu Koš.

Stvaranje uslova za bolje, normalnije i bezbednije saobraćanje ovdašnjih žitelja.

Asfaltiranje i ureĉenje puta koje stvara vidno poboljšanje putne infrastrukture ovih sela.

Korisnici:

Korisnici će biti stanovnici naselja Opraške kao i sela Osojane i Šaljnovica inaĉe pripadnici srpske zajednice koji će imati mogućnost slobode kretanja za ljude kao i slobodan protok robe.

Pristup:

Asfaltiranjem puta dužine od 2 km a koji će biti širok nekih 3 m, stvorit će se mogući bolji međusobnog povezivanja ovih sela i naselja. A tako će stvorit će se poboljšanje mogućnosti za efikasnijim poljoprivrednim radovima te razvojem i ovih bitnih ekonomskih razvojnih sfera društva.

Naziv projekta: Opremanje Šaljinovice
agrarnom mašinerijom

Sektor: Ekonomija

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010
godine)

Mesto: Osojane Šaljinovica, Istok

Budžet: 18 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovog projekta je podržavanje stanovnika
ovdašnjeg sela Šaljinovica raznom
poljoprivrednom opremom kao što su traktori
te ostala prapratna priključna mašinerija za
rad na obradi plodnih površina.

Objektivi:

Osiguravanje elementarne poljoprivredne
mašinerije stanovnicima sela Šaljinovica.
Stvaranje boljih uslova stanovništvu za obradu
poljoprivrednog zemljišta.
Poboljšanje ekonomskom i materijalnog stanja
u ovom delu opštine.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta će biti svi stanovnici
sela Šaljinovica kao i sela Osojane a posebno
pripadnici srpske zajednice u ovom delu
grada.

Pristup:

Na osnovi ovoga projekta će se obezbediti
opšta poljoprivredna mašinerija za ovo selo.
Ova obezbeđena sredstva će se koristiti za
potrebe svih domaćinstava ovog sela. Ćija će
se imanja obrađivati jednako. Istovremeno to
će poboljšati materijalne prihode ovim
familijama.

7. Selo Srbobran

Selo Srbobran se nalazi 9 km udaljeno od grada Istoka a u blizini sela urakovac, Tomance, Kovrage, Suvi Lukavac i td. Ovo selo je uglavnom naseljeno povratniĖkom srpskom zajednicom. Tokom 2005 godine se zapoĖelo sa povratkom ove zajednice, i inaĖe uopĖte gledano povratak u ovom selu je daleko manji nego u ostalim okolnim lokacijama. Za sada je izgra eno 11 ku a za povratnike a inaĖe sada je u fazi izradnje joĖ 2 druge ku e za familije koje su izrazile Ŗelju da se vrate i stalno Ŗive tu.

UopĖteno gledano selo je slabo naseljeno povratnicima a elementarni prihodi od penzija i socijalnih davanja su veoma slaba. InaĖe od stanovnika sela do sada niko niĖim nije profitirao sem jedne familije koja je dobila traktor sa prikljuĖcima. MeĖtani ovog sela uglavnom Ŗive od penzijskih primanja i socijalnih davanja, a i to zavisi koje i dal ikakve uslove ispunjavaju.

Naziv projekta: Zamena elektriĖnog trafoa u Srbobranu

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godinu (poĖevĖi od 2011 godine)

Mesto: Srbobran - Istok

BudŖet: 8 000 Ė

Cilj projekta:

Ovaj projekat teŖi tome da se uradi zamena elektriĖnog trafoa u ovom selu, a taj novi trafo je predvi eno da se postavi i omogu i svim stanovnicima da se ukljuĖe u ovaj trafo i da svi imaju jednako pravo i mogu nosti da se prikljuĖe novom trafou koji bi mesto napajao solidnim koliĖinama potrebne elektriĖne energije.

Objektivi:

Obezbe ivanje novog trafoa dovoljnih kapaciteta da opsluŖuje sva doma instva ovog sela.

Otklanjanje Ėestih kvarova kao i samih posledica po ku ne aparate a prouzroĖenih Ėestim defektima napajanja elektriĖnom energijom.

Ure enje elektriĖne infrastrukture obezbe uju i uredno opremanje elektriĖnom energijom posebno zbog savesnih konzumatora.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta e biti svi stanovnici sela Srbobran bez obzira na njihovu etniĖku ili bilo koju drugu pripadnost.

Pristup:

Po ovom projektu izgradit e se elektriĖni trafo a povu i e se iz upotrebe ostareli trafo a koji nije imao dovoljno kapaciteta da u dovoljnoj meri zadovolji potrebe konzumatora. Postavljanjem novog trafoa stvara se mogu nost da se svi seljani prikljuĖe i budu uredno opskrbljivani ovim pomenutim artiklom.

Naziv projekta: Instaliranje ulične rasvete

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: Srbobran - Istok

Budžet: 10 000 €

Cilj projekta:

Težnja ovog projekta je da se valjano reši problem nedostatka ulične rasvete, kao i ostvarenje podizanja nivoa bezbednosti za sve stanovnike ovog sela.

Objektivi:

Stvaranje poboljšanih uslova po pitanju infrastrukture za sve stanovnike ovog sela. Obezbeđivanje slobodnijeg kao i lakšeg kretanja žitelja seoskim putevima. Opadanje rizika za stanovnike sela kojima je bezbednost ugrožena od pasa lualica.

Korisnici:

Korisnici su stanovnici sela Srbobran a ujedno i okolnih sela, jer će im se stvoriti povoljnije mogućnosti za slobodno kretanje selom u svim vremenskim prilikama.

Pristup:

Projekat za instaliranje ulične rasvete je jedan od ključnih prioriteta ovog sela uključujući i sve zajednice. Ideja ovog projekta je da se instalira Ulična Rasveta u selu Srbobran u dužini od nekih 500m, a što će poboljšati uslove pristupa za žitelje Srbobrana a i okolnih sela.

Naziv projekta: Oправка vodovoda u Srbobranu

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2012 godine)

Mesto: Srbobran - Istok

Budžet: 20 000 €

Cilj projekta:

Projekat ima za cilj popraviti vodovod u selu, dužine 1,2 km, gde povremeno ima izlivanja a tome je posledica da stanovnici ovoga sela često nemogu biti valjano opskrbljeni dovoljnim količinama vode za piće.

Objektivi:

Obezbeđivanje vode za piće odgovarajuće valjanosti žiteljima ovog sela. Eliminisanje opasnosti od eventualnog širenja neke bolesti proizašle od posledica neuredne vodovodne mreže. Uređenje sistema kako bi bio funkcionalniji i kroz otklanjanja i raznih zloupotreba na mreži.

Korisnici:

Korisnici od ovoga projekta trebaju biti svi stanovnici sela Srbobran a posebno ovdašnja deca a koja su veoma osetljiva i vrlo lako mogu stradati od neke potencijalne infekcije zbog postojeće neurednosti dotične vodovodne mreže.

Pristup:

Po ovom projektu će se uraditi popravke vodovodnog sistema i postavljanje novog na njegovo mesto. Ovim se ostvaruje mogućnost da žitelji sela imaju pristup ispravnoj i u dovoljnoj količini pitkoj vodi. Tako će pozitivno je i to što ovaj projekat posebno štiti zdravlje mladih u razvoju i njihovu bezbednost.

8. Selo TuĖep

TuĖep je selo uglavnom naseljeno srpskom zajednicom i nalazi se nekih 18 km udaljeno od grada Istoka, a okrueno je selima Osojane, Krnjina, Poljane kao i drugim okolnim selima. Tokom rata su se iz sela takore i raselili svi itelji, dok do povratka srpske zajednice u ovom selu je došlo 2001 godine a taj povratak traje i ovih dana. Do sada su uglavnom izgra ene 24 ku e, ve i deo ovoga stanovništva je stalno ovde dok jedan deo njih povremeno dolazi i odlazi.

Selo ima zaposleno 4 osobe, od toga dve osobe su zaposlene u opštini a dve preostale rade u prosveti. U ovom selu nema nijedne javne sluube, deca školu poha aju u selu Osojane, lekarske usluge se pruaju tako e u Osojane kao i sve ostalo. InaĖe stanovništvo uglavnom živi od penzija i raznih drugih socijalnih davanja a šta u mnogome zavisi od ispunjavanja odre enih kriterijuma.

Naziv projekta: Asfaltiranje puta

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (poĖevši od 2011 godine)

Mesto: TuĖep - Istok

Buduet: 60 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovog projekta jeste da se asfaltira deonica glavnog puta koji prolazi kroz samo selo TuĖep.

Objektivi:

Poboljšanje stanja puta u selu TuĖep. Unapre enje seoske infrastrukture i jaĖanje mogu nosti za razna napredovanja. Asfaltiranjem ovog puta stvaraju se poboljšaniji uslovi za život i za održiv povratak srpske zajednice. Podiže se nivo sigurnosti u saobra aju preko poboljšanja putne infrastrukture unutar sela TuĖep.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta e svakako biti meštani sela TuĖep i ostali gra ani koji žive u okolnim mestima.

Pristup:

Ideja ovoga projekta je da se glavni put koji prolazi kroz selo TuĖep asfaltira još dodatnih oko 500 metara sa širinom od 6 m, a šta e povezivati sporedne puteve sa ovim glavnim koji prolazi posred sela. To e stvoriti poboljšani pristup i uslove življenja kako za selo TuĖep tako i za svu okolinu.

Naziv Projekta: Izgradnja ambulante

Sektor: Zdravstvo

Vremenski rok: 1 godinu (počevši od 2012 godine)

Mesto: Tušep - Istok

Budžet: 80 000 €

Cilj projekta:

Otvoravanje jednog Centra za Familijarnu Medicinu s ciljem da se stvore povoljniji zdravstveni uslovi za žitelje sela Tušep kao i okolnih sela sa pripadnicima srpske zajednice.

Objektivi:

Stvaranje boljih uslova u zdravstvu za razne zajednice koje žive u ovom i okolnim selima. Stvaranje boljih uslova za održiviji povratak za srpsku zajednicu, kao i stvaranje normalnijeg života za sve građane.

Međuetnička saradnja i pokazivanje institucionalnog staranja.

Poboljšanje infrastrukturnog stanja u ruralnim područjima.

Korisnici:

Korisnici ovog projekta će biti svi žitelji sela Tušep a posebno pripadnici srpske zajednice. Tako će korisnici biti i sve druge zajednice koje žive u ovom i okolnim selima.

Pristup:

Realizacijom ovoga projekta profitira se Centrom Familijarne Medicine a time se stvaraju bolji uslovi i bolji pristup zdravstvu, i to ne samo za povratničku zajednicu već i sve ostale kojima se stvara povoljniji pristup ovdašnjim javnim institucijama.

Naziv projekta: Izgradnja Doma Kulture

Sektor: Kultura i Omladina

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: Tušep - Istok

Budžet: 70 000 €

Cilj projekta:

Ovaj projekat ima za cilj izgradnju Doma Kulture gde bi se realizovale razne omladinske i druge aktivnosti što bi značilo poboljšanje uslova za samu zajednicu i jačanje održivog povratka posebno po pitanju mladih.

Objektivi:

Obezbeđivanje jednog objekta za raznovrsne kulturne i zabavne aktivnosti.

Organizovanje raznih izložbi, ženskih tradicionalnih rukotvorina, poljoprivrednih i raznih drugih proizvoda.

Unapređenje sportskog, zabavnog, kulturnog i drugih životnih sfera za mlade a i sve druge uzraste.

Korisnici:

Svi stanovnici sela Tušep, tako će u okviru ovog projekta krofitiraju i drugi iz okolnih sela koji mogu biti sastavni deo ovih raznih organizovanja koja se realizuju ovde.

Pristup:

Realizacijom ovoga projekta izgradit će se Dom Kulture gde će biti boljeg življenja i podupreti jedan održiviji povratak posebno mladih iz srpske zajednice, kao i za sve uzraste. Tako će ovaj Dom Kulture i moći koristiti svi koji budu organizovali razne aktivnosti za bolji i bogatiji život mladih svih zajednica ove i okolnih sela.

]

Naziv projekta: Popravka seoskog vodovoda

Sektor: Infrastruktura

Vremenski rok: 1 godina (počevši od 2010 godine)

Mesto: Tušep - Istok

Budžet: 25 000 €

Cilj projekta:

Cilj ovoga projekta je ostvarivanje urednog opskrbljivanja vodom za piće sela Tušep, kao i stvaranje povoljnijih uslova za život i rad žiteljima ovog sela.

Objektivi:

Poboljšanje opskrbe vodom za piće.
Angažman lokalnih institucija za iznalaženje mogućnosti otklanjanja problematike nedostatka vode za piće.
Zadovoljavanje elementarnih potreba ove zajednice.

Korisnici:

Direktni korisnici od ovoga projekta će biti žitelji sela Tušep i inače pripadnici srpske zajednice, sem njih dakako i svi ostali koji žive u ovom selu.

Pristup:

Na osnovi ovog projekta treba se urediti vodovodna mreža u selu Tušep, s ciljem poboljšanja uslova za život ovdašnjim žiteljima. Uređenjem dotične mreže u dužini od 2 km i izgradnjom rezervoara stanovnici ovog sela će u budućnosti biti poboljšani pristup i uredno se snabdevati vodom za piće, a to je ključni prioritet zajednica ovog sela.

IV. Budžet

Budžet

Nr.	Opis	Br.	Trajanje	Cena	Total EUR
1	Vaspitanje i omladina				177,000.00
1.1	Selo Cerkoletz				27,000.00
1.1.1	Funkcionalizacija Omladinskog Centra u Crkolezu	1	12	1,000.00	12,000.00
1.1.2	Uređenje i funkcionalizacija Doma Kulture	1	6	2,500.00	15,000.00
1.2	Selo Koš				40,000.00
1.2.1	Obnova izgradnje Doma Kulture	1	12	3,333	40,000.00
1.3	Selo Suvi Lukavac				40,000.00
1.3.1	Obnova izgradnje Doma Kulture	1	12	3,333.33	40,000.00
1.4	Selo Tušep				70,000.00
1.4.1	Izgradnja Doma Kulture	1	12	5,833.33	70,000.00
2	Upošljavanje kao i privredni razvoj				671,500.00
2.1	Selo BlagaĀa				21,500.00
2.1.1	Uređenje seoskog puta	1	12	375.00	4,500.00
2.1.2	Instaliranje fiksne telefonije	1	9	1,888.89	17,000.00
2.2	Selo Koš				180,000.00
2.2.1	Opremanje pijaćom vodom	1	12	7,083.33	85,000.00
2.2.2	Uređenje kanalizacije u selu Koš	1	24	2,291.67	55,000.00
2.2.3	Opravke puta Koš - Osojane	1	12	3,333.33	40,000.00
2.3	Selo Suvi Lukavac				32,000.00
2.3.1	Opremanje sela fiksnom telefonijom i drugim uslugama	1	12	1,417	17,000.00
2.3.2	UliĀna rasveta	1	12	1,250	15,000.00
2.4	Naselje IstoĀki Ljug				42,000.00
2.4.1	Instaliranje uliĀne rasvete	1	12	2,500.00	30,000.00
2.4.2	Restauriranje kanala za navodnjavanje	1	12	1,000.00	12,000.00
2.5	Selo Osojane				273,000.00
2.5.1	Uređenje kanalizacije	1	12	5,000.00	60,000.00
2.5.2	PrikljuĀivanje grana na vodovodnu mrežu	1	12	10,833.33	130,000.00
2.5.3	Asfaltiranje puta Šaljinovica - Opraške	1	12	5,416.67	65,000.00
2.5.4	Opremanje Šaljinovice agrarnom mašinerijom	1	12	1,500.00	18,000.00
2.6	Selo Srbobran				38,000.00
2.6.1	Zamena elektriĀnog trafoa u Srbobranu	1	12	666.67	8,000.00
2.6.2	Instaliranje uliĀne rasvete	1	12	833.33	10,000.00
2.6.3	Opravka vodovoda u Srbobranu	1	12	1,666.67	20,000.00
2.7	Selo Tušep				85,000.00
2.7.1	Asfaltiranje puta	1	12	5,000.00	60,000.00
2.7.2	Popravka seoskog vodovoda	1	12	2,083.33	25,000.00
3	Zdravstvo i socialna pitanja				110,000.00
3.1	Selo BlagaĀa				30,000.00
3.1.1	Stavljanje u funkciju Centra za Familijarnu Medicinu u Āurakovcu		12	2,500.00	30,000.00
3.2	Selo Tušep				80,000.00
3.2.1	Izgradnja ambulante	1	12	6,666.67	80,000.00
	Overall Total				958,500.00

Predviđanje budžeta u ovom finansijskom ogledu odnosi se na treći deo, intervencije projektima u zajednici. Drugi deo u kom ulaze inicijative i preporuke nije budžetiran, iz razloga što autori ove strategije misle da ove preporuke ostaju konstantna orijentacija za rad sa zajednicom.

V.
Foto

